

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

VÁCLAV VÉVODA

6. ročník – kombinované studium

Obor: Pedagogika – správní činnost

Darovací smlouva s akcentem na vrácení daru

Diplomová práce

Vedoucí práce: JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.

OLMOUC 2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jen uvedenou literaturu a judikaturu.

V Olomouci dne 3. dubna 2010

.....
podpis

Děkuji JUDr. Zdence Novákové Ph.D. za odborné vedení diplomové práce, poskytování rad a materiálových podkladů k práci. Děkuji své manželce Mgr. Martině Vévodové, advokátce, za odborné vedení v oblasti práva po dobu studia.

OBSAH

ÚVOD	7
1 HISTORIE DAROVÁNÍ	8
1.1 K historii občanského práva a darování (část I.)	8
1.2 Vybraná část hlavy osmnácté Všeobecného občanského zákoníku z roku 1811	9
1.3 K historii občanského práva a darování (část II.)	11
2 DAROVÁNÍ	13
2.1 Současná a přecházející právní úprava darování v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb.	13
2.1.1 Současná právní úprava darování v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb.	13
2.1.2 Přecházející právní úprava darování v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb.	14
2.2 Pojem a funkce darování	14
2.3 Pojmové znaky darování	14
2.3.1 Bezplatnost	14
2.3.2 Dobrovolnost	16
2.4 Vznik darovací smlouvy	17
2.5 Objekty darování, darovací smlouvy	18
2.5.1 Věci movité	18
2.5.2 Věci nemovité	19
2.5.3 Byt	21
2.5.4 Právo	21
2.5.5 Majetková hodnota	22
2.6 Subjekty darování, darovací smlouvy	22
2.6.1 Fyzické osoby	22
2.6.2 Právnícké osoby	23
2.7 Práva, povinnosti stran při darování, včetně odpovědnosti	24
2.7.1 Práva a povinnosti stran při darování	24
2.7.2 Odpovědnost stran při darování	25
2.8 Zvláštní případy a okolnosti při darování	26

2.8.1	Darování pro případ smrti a z historie darování pro případ smrti	26
2.8.2	Darování a společné jmění manželů	27
2.8.3	Odmítnutí přijetí daru při konkursu	28
2.8.4	Předkupní právo a darování	28
2.8.5	Darování věci zatížené závazkem ze smlouvy o smlouvě budoucí	29
2.9	Další specifika při darování	31
2.9.1	Platné uzavření darovací smlouvy	31
2.9.2	Simulovaná a desimulovaná kupní smlouva	31
2.9.3	Úmrtí dárce před vznikem vlastnického práva obdarovaného k nemovitosti - obecně	32
2.9.4	Darování a nápadně nevýhodné podmínky	32
2.9.5	Vklad do operátů katastru nemovitostí - nedostatečný počet exemplářů darovací smlouvy, nepřipojení znal. posudku o ceně daru	32
2.9.6	Přijetí daru obdarovaným, zaslaného přepravní službou	32
2.9.7	Darování a převod členských práv a povinností v družstvu od 1.1.1992	33
2.9.8	Darování a převod členských práv a povinností v družstvu do 1.1.1992	33
2.10	Vynětí některých věcí z občanskoprávního styku při darování	33
2.11	Zvláštní úprava darování mimo občanský zákoník	34
3	VRÁCENÍ DARU	35
3.1	Současná a přecházející právní úprava vrácení daru v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb.	35
3.1.1	Současná právní úprava vrácení daru v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb.	35
3.1.2	Přecházející právní úprava vrácení daru v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb.	36
3.2	Základní pojmy právní úpravy vrácení daru	36
3.2.1	Dobré mravy	36
3.2.2	Hrubé porušení dobrých mravů	37
3.2.3	Člen rodiny dárce	39
3.3	Formy a náležitosti projevu vůle - výzvy k vrácení daru	41
3.3.1	Forma výzvy k vrácení daru	41

3.3.2	Náležitosti výzvy k vrácení daru	42
3.4	Možnost odchýlného sjednání podmínek vrácení daru	43
3.5	Další způsob jednání hrubě porušujícího dobré mravy	43
3.6	Zcizení daru obdarovaným	44
3.7	Zápis vlastnického práva k nemovitosti do katastru nemovitostí po doručení výzvy k vrácení daru	45
3.7.1	Vklad	45
3.7.2	Záznam	46
3.7.3	Poznámka	47
3.8	Speciální případy vrácení daru	48
3.8.1	Vrácení daru po vydání exekučního příkazu postihujícího dar samotný	48
3.8.2	Vrácení daru v rámci dědického řízení	50
3.8.3	Vrácení daru a společné jmění manželů	53
3.8.4	Vrácení daru obdarovaným	56
3.9	Žaloby	56
3.9.1	K žalobě na vrácení daru - ideálního spoluvlastnického podílu	57
3.9.2	K žalobě na vrácení daru - vydání rozsudku pro uznání	58
3.10	Příslušnost soudu k podání žaloby na vrácení daru	59
3.10.1	Věcná příslušnost	60
3.10.2	Místní příslušnost	60
3.11	Promlčení	60
3.11.1	Promlčení uplatnění práva na vrácení daru	61
3.11.2	Promlčení k vrácení daru obdarovaným pro vady	61
3.11.3	Z historie promlčení	62
3.12	Současná taktika a praxe obchodníků v souvislosti s vadami a darováním	62
4	DAROVACÍ DAŇ	64
5	ÚPRAVA DE LEGE FERENDA	66
5.1	Darování a vrácení daru v navrhovaném znění nového občanského zákoníku	66
	ZÁVĚR	76
	POUŽITÁ LITERATURA	78

ÚVOD

Ve stále větší míře se člověk ve svém životě setkává s právem samotným, tedy nejenom se zvyky, obyčejí a nepsanými normami slušného lidského jednání a chování, ale i s přímým začleněním těchto obyčejů v našem právním řádu.

Tématem mé diplomové práce je darování a také možnosti vrácení daru. Uvedené téma jsem si vybral ne zcela náhodně, i když mé dlouhodobé úvahy o oboru, ve kterém jsem hledal téma, vždy směřovaly k právu. Velkou výzvou k tomuto tématu byla skutečnost, že jsem se asi před dvěma roky stal jedním z žalovaných, ve věci vrácení daru, přesněji nemovitostí, které mi byly darovány mým bratrem. V tomto sporu jsem sice nebyl tím, kdo měl údajně porušit hrubým způsobem dobré mravy a dát tak možnost vzniku nároku na vrácení daru, ale tím, kdo v době žádosti o vrácení daru dar samotný vlastnil. Před tím, než k žádosti o vrácení daru vůbec došlo, jsem jen stroze věděl, že darování je upraveno v občanském zákoníku a o existenci možnosti žádat vrácení daru. Netušil jsem však, o jakou neskutečně složitou právní záležitost se vlastně jedná. Mé tvrzení o složitosti tohoto tématu je navíc podpořeno tím, že i ve věci vrácení daru, do které jsem byl jako současný vlastník nemovitostí vtažen, došlo ze strany žalobců a jejich právního zástupce k naprosto jednoznačným a zásadním pochybením. Pravdou je, že darování a vrácení daru není tak obvyklé téma soudních pří, ale ani tato skutečnost by neměla být omluvou nesprávného postupu. Na druhou stranu dosavadní zpracování tohoto tématu v odborných pracích se jen těžko hledá a většinou nezahrnuje široký okruh všech právních okolností dosud judikovaných. Použití literatury k tématu je značně omezené, neboť dostupná literatura se darováním zabývá spíše okrajově.

Cílem mé diplomové práce je vytvoření komplexního rozboru darování a vrácení daru, a to zejména seskupením jednotlivé judikatury k tomuto tématu pro případné další využití v praxi.

1 HISTORIE DAROVÁNÍ

V počátku své práce bych nejprve rámcově objasnil historii darování a pro vysvětlení použil slova J. W. Goetheho, který tvrdil, že: *„kdo nezná 2000 let historie svého státu, ten nežije, ale přežívá“*, a také slova Džavaharlár Nehru který jednou poznamenal, že: *„Historie je záznamem lidského pokroku, záznamem boje pokroku lidského myšlení, lidského ducha směrem k známému či neznámému cíli.“*

1.1 K historii občanského práva a darování (část I.)

Právní úprava darování a možnosti vrácení daru se zásadně vyvíjela v rámci předpisů upravujících občanské právo. Jako nejstarší, ale dle mého názoru nejpropracovanější a naprosto pozoruhodnou normou zahrnující darování, odvolání daru a další okolnosti s tím související, byl jistě Všeobecný občanský zákoník vyhlášený patentem z 1. června 1811, čís. 946 Sb., platný pro všechny země, které v té době tvořily císařství rakouské (vyjma zemí koruny uherské) a který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1812. Jednalo se o rozsáhlé legislativní dílo o třech částech, třiceti osmi hlavách a 1502 paragrafech a zahrnovalo i právo rodinné a pracovní. Se vznikem Československé republiky v roce 1918 byl převzat dosud platný právní řád (včetně Všeobecného občanského zákoníku), a to zákonem ze dne 28 října 1918, č. 11 Sb., o zřízení samostatného státu československého, označovaný jako tzv. recepční zákon. Zákon v čl. 2 stanovil, že veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení prozatím zůstávají v platnosti. Právní normy (ve smyslu psaného i obyčejového práva) takto převzaté z Rakouska a tehdejších Uher, se staly i normami československými, tj. právním řádem československým. Součástí československého právního řádu se tedy stal i uváděný občanský zákoník, který od 28. října 1918 platil jako československý obecný zákoník občanský. Převzetím právního dualismu Rakouska-Uherska, bylo také v samostatném československém státu uvedeno v život dvojí občanské právo. Na území dříve rakouském bylo občanské právo upraveno zákonem z roku 1811, který byl novelizován v letech 1914, 1915, 1916 a na dříve uherském území platilo právo obyčejové a jen menší část oblastí občanského práva byla upravena samostatnými zákony. Uherské občanské právo bylo právo zvykové (nepsané), jehož původ se datoval od počátku 16. století a vázal se k osobě uherského právníka Štěpána z Vrbovce (*1458 – †13.10.1541). Štěpán z Vrbovce sepsal uherské obyčejové a sněmovní zákony (tzv. dekreta) pod názvem *Tripartitum opus iuris consuetudinarii incltyi regni Hungariae partiumque adnexarum* (Trojdílné zpracování

obyčejového práva slavného Uherského království a připojených zemí). Potvrzovalo základní privilegia uherské šlechty a bylo prvním právním východiskem k znevlnění poddaného lidu v Uhrách.

Stěžejní část mé práce bude věnována zejména současnému platnému právu v oblasti darovací smlouvy. Nezbyvá než pro úplnost a doložení svého tvrzení o propracovanosti Všeobecného občanského zákoníku předložit úplné původní znění (samozřejmě v jeho českém překladu).

1.2 Vybraná část hlavy osmnácté Všeobecného občanského zákoníku z roku 1811

„§ 938. Smlouva, již se věc jinému bezplatně přenechává, sluje darování.

Pokud zřeknutí se je darováním.

§ 939. Kdo se zřekne práva očekávaného nebo skutečně napadlého anebo pochybného, aniž je jinému řádně postoupí, nebo zavázanému s jeho svolením promine, nepovažuje se za dárce.

Darování odměnné.

§ 940. Podstata darování se nemění, bylo-li učiněno z uznalosti nebo vzhledem na zásluhy obdarovaného, nebo jako jeho zvláštní odměna, jen nesmí obdarovaný před tím míti na to žalobní právo.

§ 941. Měl-li obdarovaný žalobní nárok na odměnu, buď že dříve mezi stranami byla vymíněna anebo že zákonem byla předepsána, přestává jednání býti darováním a považuje se za úplatnou smlouvu.

§ 942. Jsou-li dary před tím tak vymíněny, že dárce musí býti opět obdarován, nevzniká pravé darování v celku, nýbrž jen co do převyšující hodnoty.

Forma smlouvy darovací

§ 943. Z pouhé ústní darovací smlouvy uzavřené bez skutečného odevzdání nepovstává obdarovanému žalobní právo. Toto právo musí býti založeno písemnou smlouvou.

a míra darování.

§ 944. Neomezený vlastník může, zachovávaje zákonné předpisy, i své celé nynější jmění darovati. Smlouva však, již se daruje budoucí jmění, platí jen potud, pokud nepřesahuje poloviny tohoto jmění.

Pokud dárce odpovídá za dar.

§ 945. Kdo vědomě daruje cizí věc a tuto okolnost obdarovanému zamlčí, odpovídá za škodlivé následky.

Neodvolatelnost darování.

§ 946. Darovací smlouvy nesmějí býti zpravidla odvolány.

Výjimky:

1. Pro nouzi.

§ 947. Upadl-li dárce potomně v takovou nouzi, že se mu potřebné výživy nedostává, je oprávněn na obdarovaném žádati, není-li tento sám ve stejné nouzi, aby mu z toho, co mu daroval, dával ročně zákonné úroky, pokud věc darovaná nebo její hodnota ještě tu jest a pokud se mu potřebné výživy nedostává. Bylo-li několik osob obdarováno, jest povinen ten, jenž byl dříve obdarován, přispívati jen potud, pokud příspěvky později obdarovaných k výživě nestačí.

2. pro nevděk.

§ 948. Dopustí-li se obdarovaný proti svému dobrodinci hrubého nevděku, může býti dar odvolán. Hrubou nevděčností jest rozuměti ublížení na těle, na cti, na svobodě nebo majetku, které je toho druhu, že se může proti pachateli zakročiti podle trestního zákona z moci úřední nebo na žádost toho, jemuž bylo ublíženo.

§ 949. Nevděk činí nevděčného pro jeho osobu nepoctivým držitelem a propůjčuje i dědici toho, jemuž bylo ublíženo, pokud tento neprominul nevděk a ještě něco tu jest z daru v přirozeném stavu nebo v hodnotě, právo k žalobě na odvolání i pro dědici toho, kdo dárce ublížil.

3. pro zkrácení povinné výživy.

§ 950. Kdo je někomu povinen poskytovat výživu, nemůže jeho právo obdarováním třetího zkrátiti. Takto zkrácený je oprávněn žádat na obdarovaném doplnění toho, co mu dárce nemůže již poskytovat. Je-li několik obdarovaných, je použití předpisu výše uvedeného (§ 947).

4. povinného dílu.

§ 951. Jestliže se při určení povinného dílu připočtou darování (§ 785), avšak pozůstalost nestačí k jeho úhradě, může zkrácený nebo pominutelný dědic žádati na obdarovaném vydání daru na úhradu schodku. Obdarovaný může vydání odvrátiti zaplacením schodku. Má-li obdarovaný sám právo na povinný díl, jest zavázán druhému jen potud, pokud by darováním obdržel více než povinný díl, který by mu při započtení darů náležel.

Je-li několik obdarovaných, jest zavázán ten, který byl obdarován dříve, jen potud, pokud ten, jenž byl obdarován později, není povinen nebo s to dar vydati. Osoby obdarované současně jsou zavázány poměrně. (III. nov. § 71.)

§ 952. Nemá-li obdarovaný již darovanou věc anebo její hodnotu, jest zavázán jen potud, pokud ji nepoctivým způsobem pustil z držby.

5. věřitelů,

§ 953. / S tíž omezením (§ 952) mohou býti žádány nazpět také dary, jimiž byli zkráceni věřitelé, mající pohledávky již v době, kdy dar byl učiněn. Na věřitele, jejichž pohledávky jsou pozdější než dar, dopadá toto právo jen tehdy, jestliže obdarovaný může býti usvědčen ze lstivého dorozumění./

6. pro děti později narozené.

§ 954. Tím, že se bezdětnému dárci po uzavření darovací smlouvy narodí děti, nevznikne ani jemu, ani později narozeným dětem právo dar odvolati. Avšak může tento anebo dítě později narozené v nouzi jak proti obdarovanému, tak i proti jeho dědici výše uvedené právo na zákonné úroky z darované částky uplatniti (§ 947).

Které dary nepřecházejí na dědice

§ 955. Slíbil-li dárcé obdarovanému podporu v určitých lhůtách, nevzniká z toho jeho dědicům ani právo ani závazek, leda že by bylo v darovací smlouvě výslovně něco jiného smluveno.

Darování pro případ smrti.

§ 956. Darování, jehož splnění má nastati teprve po dárcově smrti, je platné jako odkaz, zachovají-li se předepsané formality. Jen tehdy jest je pokládati za smlouvu, jestliže je obdarovaný přijal, dárcé se výslovně zřekl práva je odvolati a obdarovanému o tom vydána byla listina. “

1.3 K historii občanského práva a darování (část II.)

V uváděné podobě občanské právo (související s darováním věcí), platilo až do roku 1950. Politická změna v roce 1948 se projevila i v právním řádu. Nová komunistická vláda vyhlásila v roce 1948 tzv. právníkou dvouletku, která vedla mimo jiné k nové kodifikaci občanského práva. Počátkem roku 1951 nabyl účinnosti nový občanský zákoník č. 141/1950 Sb. - platil na celém území Československé republiky. Občanské právo bylo značně zjednodušeno, byly z něho vyňaty vztahy manželské a rodinné (ty byly upraveny samostatným zákonem) a dále pracovní právo (to se dočkalo právní úpravy až v roce 1965-donedávna platným zákoníkem práce č. 65/1965 Sb.). Zákoník č. 141/1950 Sb., tzv. střední kodex, však ještě ve velké míře respektoval soukromé vlastnictví, upravoval např. typy smluv

a hlavně formálně neodlišoval regulaci mezi občany a organizacemi. Zákoník byl konstruován na tehdy nových zásadách, a to např. na unifikaci, tedy odstranění dvojkolejnosti v našem právním řádu, preferenci a zvláštní ochraně socialistického vlastnictví (nazývané jako vlastnictví společenské), odstranění přednosti zájmů jednotlivců před zájmy společnosti a dalšími zásady. Občanský zákoník se dělil na šest částí a obsahoval 570 paragrafů. V roce 1960 bylo přistoupeno k nové rekodifikaci občanského práva, jejímž výsledkem bylo vydání nového občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. (nabyl účinnosti 1.4.1964). Tento občanský zákoník přijal úzkou koncepci občanského práva jako práva spotřebitelů, úplně vyčlenil právní úpravu tzv. hospodářských vztahů, jako majetkových vztahů národních podniků (ty byly upraveny v jiném kodexu - hospodářském zákoníku č. 109/1964 Sb). Občanský zákoník vypustil některé klasické občanskoprávní instituty jako bylo vydržení, věcná břemena, sousedská práva, nájem, jejichž nezbytnost se záhy ukázala v praxi. Zcela vypustil i pojem závazků, které nahradil pojmem „služeb“. Byla opuštěna i původní občanskoprávní terminologie. Částečná náprava nastala v roce 1982, kdy byla provedena rozsáhlá novela občanského zákoníku a byly navraceny instituty držby, vydržení, věcných břemen, sousedského práva, vydědění a byla poprvé institucionalizována relativní neplatnost právních úkonů. Po návratu tržního hospodářství v roce 1989 vznikla potřeba rekodifikace občanského práva, která byla částečně provedena novelou občanského zákoníku č. 509/1991 Sb., jež nabyl účinnosti 1.1.1992. Po této novelizaci z dosavadního občanského zákoníku z roku 1964 mnoho nezůstalo. Nadále platí značně přepracovaná první část, šestá část o odpovědnosti za škodu a sedmá část o dědění. Podstatným způsobem byla změněna část druhá o právech věcných a na místo „služeb“ bylo navraceno závazkové právo v nejrozsáhlejší částí osmé. Se vznikem České republiky (1.1.1993) ústavním zákonem č. 4/1993 Sb., došlo k převzetí platného občanského zákoníku České a Slovenské federativní republiky pro Českou republiku. Tento zákon dotčený řadou novel je platný do současné doby, ale je intenzivně pracováno na paragrafovém znění nového kodexu soukromého práva (viz. část 6. Úprava de lege ferenda).

2 DAROVÁNÍ

Darováním se nejčastěji rozumí věnování určité věci jiné osobě zdarma. Obecně takovou věcí může být maličkost nebo i drahé předměty, peníze, ale i například nemovitosti.

Z pohledu práva dochází k darování smlouvou, uzavřenou mezi dárcem a obdarovaným.

2.1 Současná a přecházející právní úprava darování v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb.

Občanský zákoník č. 40 z roku 1964 Sb., v platném znění obsahuje již druhou formu paragrafového znění darování. Původní znění zákoníku bylo platné do 31.12.1991, přičemž bylo upraveno zejména z důvodu celkových změn ve společnosti a názoru, že občanský zákoník z r. 1964 sledoval jako svůj hlavní cíl preferenci ochrany socialistického vlastnictví. Ve své podstatě však k žádné podstatné změně ve vztahu k darování nedošlo, pomíneme-li jiné uspořádání nového znění a číselné označení daných paragrafů.

2.1.1 Současná právní úprava darování v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb.

Darování jako takové v sobě zahrnuje současný platný občanský zákoník, v § 628. odst. 1.:

„Darovací smlouvou dárce něco bezplatně přenechává nebo slibuje obdarovanému, a ten dar nebo slib přijímá.“

V odst. 2.:

„Darovací smlouva musí být písemná, je-li předmětem daru nemovitost, a u movité věci, nedojde-li k odevzdání a převzetí věci při darování“.

„Neplatná je darovací smlouva, podle níž má být plněno až po dárcově smrti“.

Darování je občanským zákoníkem upraveno bez ohledu na povahu jejich stran, tedy i smlouvu mezi podnikateli to jest „absolutní neobchod“, na rozdíl od absolutního obchodu, tj. právního vztahu, který se řídí výlučně obchodním zákoníkem (zák. č. 513/ 1991 Sb.) , např. smlouva o vedení běžného účtu či smlouva o úvěru. Z výše uvedeného vyplývá, že darovací smlouva je typem smlouvy, který se neřídí obchodním zákoníkem, i když je uzavřena mezi podnikateli, resp. mezi podnikatelem a samosprávnou jednotkou, ale jen občanským zákoníkem . „*Vnitřní pohnutka (motiv), která vedla dárce k poskytnutí jakéhokoliv daru je z hlediska posouzení charakteru právního vztahu mezi účastníky nevýznamná*“ (viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 33 Odo 984/2006). Aby byl ale výčet úplný, je zapotřebí se

zmínit i o „relativních obchodech“ a „fakultativních obchodech“. Relativní obchod je takový právní vztah, jehož právní úprava je obsažena v občanském i obchodním zákoníku a volba kodexu je určena právní povahou stran. To znamená, že podnikatelé se řídí obchodním zákoníkem a nepodnikatelé, či právní vztah mezi podnikatelem a nepodnikatelem, se řídí občanským zákoníkem. „Fakultativní obchod“ je takový právní vztah, jehož úprava je obsažena jak v občanském, tak i v obchodním zákoníku. Jeho subjektem jsou nepodnikatelé či podnikatel s nepodnikatelem a smluvní strany si písemnou dohodou sjednají použití obchodního zákoníku pro jejich smluvní vztah.

2.1.2 Přejíždějící právní úprava darování v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb.

Materie obsažená nyní v § 628 občanského zákoníku v platném znění byla v minulosti upravena ve srovnatelné podobě v § 407 tohoto občanského zákoníku ve znění:

odst. 1

„K darování je třeba, aby obdarovaný nabídku daru přijal.“

odst. 2

„Darovací smlouva musí být písemná, nedojde-li k odevzdání a převzetí věci již při darování.“

odst. 3

„Neplatná je darovací smlouva, podle níž má být plněno až po dárcově smrti.“

2.2 Pojem a funkce darování

Darovací smlouvou je smlouva, kterou jedna strana (dárce) bezplatně přenechává nebo se zavazuje bezplatně přenechat něco straně druhé (obdarovanému) a obdarovaný s tím projevuje souhlas.

O darování však nejde, jestliže se druhé straně poskytuje znevýhodnění, které nelze považovat za rozmnožení majetku příjemce (např. předání zástavy nebo poskytnutí ručení).

2.3 Pojmové znaky darování

Stěžejními pojmovými znaky darování je jeho bezplatnost a dobrovolnost.

2.3.1 Bezplatnost

K pojmovým znakům darovací smlouvy, jak vyplývá z ustanovení § 628 občanského zákoníku, náleží (kromě určení předmětu daru a dobrovolnosti plnění) též její bezúplatnost.

Při darování se dárci za dar (popř. darovací slib) nemá dostat nic, co by mělo majetkovou hodnotu. Jinak řečeno, při darování dárce poskytuje obdarovanému určitý majetkový prospěch, aniž by za to obdržel přiměřený majetkový ekvivalent. Není ovšem vyloučeno (a požadavku na bezúplatnost darování se nijak nepříčí), aby s darováním byl spojen závazek obdarovaného k protislužbě, která sama o sobě majetkovou povahu nemá, popř. aby darování bylo vázáno na odkládací či rozvazovací podmínku. Rozvazovací podmínka bývá nejčastěji stanovena např. u sponzorských darů pro případ, že darované hodnoty nebudou použity k účelu, k němuž mají podle projevu vůle dárce sloužit. „*Pro rozlišení, zda jde o smlouvu úplatnou či nikoliv, je přitom rozhodující projev vůle smluvních stran v době, kdy byla smlouva uzavřena.*“ (viz. Rozsudek Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 7 Cdo 75/92). Skutečnost, že obdarovaný se např. zavázal zřídit k darem získaným nemovitostem užívací právo formou nájemní smlouvy s právem zřízení smluvního podnájemního vztahu v prospěch dárce, nebo, že nepřevede tyto nemovitosti zcela nebo zčásti jakýmkoliv způsobem na třetí osobu, přitom na povaze právního úkonu (tedy že jde v daném případě o darování) ničeho nemění. Uvedený závazek nepředstavuje „formu protiplnění“, když jeho prostřednictvím se dárcům nemělo od obdarovaného dostat majetkového ekvivalentu darovaných věcí, v daném případě nemovitostí, ale měla být pouze zajištěna možnost jejich (např. i úplatného) užívání na základě budoucí nájemní smlouvy, nehledě k tomu, že v době uzavření darovací smlouvy nebylo ani jisté, zda vůbec tímto způsobem bude výkon vlastnického práva obdarovaného omezen (tj. zda dárci např. svého práva na uzavření budoucí nájemní smlouvy využijí). Omezení výkonu vlastnického práva, spočívající v možnosti převádějící osoby i nadále (často dokonce bezplatně) převáděné nemovitosti užívat, není při darování nijak výjimečné, přičemž zpravidla bývá založeno smlouvou o zřízení věcného břemene, popřípadě formou osobního závazku obdarovaného.

Bezplatnosti by však odporovalo, jestliže obsahem podmínky nebo příkazu by bylo poskytnutí protiplnění majícího majetkovou hodnotu.

Bezplatností se odlišuje darovací smlouva do smlouvy kupní a smlouvy směnné. Na základě darovací smlouvy dochází rovněž k přechodu vlastnického práva jako u těchto smluv. Darovací smlouvu je třeba odlišovat rovněž od jiných smluv, které tvoří samostatný typ smlouvy a jejichž předmětem je především činnost a jež mohou být rovněž bezplatné (např. smlouva příkazní- § 730 a smlouva o úschově - § 748).

2.3.2 Dobrovolnost

Dalším pojmovým znakem darovací smlouvy je dobrovolnost, tj. poskytovaný předmět darování není plněním právní povinnosti. Proto darováním není například poskytování alimentů. Darování však nebrání plnění společenské nebo mravní povinnosti (např. dar k Vánocům nebo dar zachránci života).

Podle § 37 odst. 1 občanského zákoníku musí být právní úkon učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně, jinak je neplatný. Projev vůle je platným právním úkonem, vyhovuje-li všem náležitostem stanoveným zákonem. Nejsou-li tyto náležitosti splněny, jde o právní úkon vadný a z pohledu ustanovení § 37 odst. 1 občanského zákoníku o úkon absolutně neplatný.

„Mezi podmínky platnosti právního úkonu patří náležitosti osoby, vůle, projevu, poměru vůle a projevu a konečně náležitosti vlastního právního úkonu. Svoboda vůle z právně-filozofického hlediska znamená schopnost člověka rozhodovat se a jednat se znalostí věci (tj. na základě poznání přírodních a společenských zákonů) a v souladu se svými zájmy a reálnými cíli. V rovině občanského práva se za svobodné jednání (svobodně projevenou vůli) považuje takové jednání, které je prosté vlivů, jež nutí účastníka právního úkonu jednat v rozporu se svými zájmy. Svoboda vůle je mimo fyzického násilí vyloučena násilím psychickým. I když je vůle subjektů právních úkonů zpravidla podmíněna konkrétními skutečnostmi (pohnutkami), jež mohou omezovat jejich svobodu, je takové omezení právně irelevantní, jen pokud k němu nedošlo v důsledku přímého nebo nepřímého donucení (fyzického nebo psychického násilí). V případě psychického (nepřímého) donucení jednající sice projevuje vlastní vůli, ale je tu vada v pohnutce, která vedla k vytvoření této vůle, neboť pohnutkou byla bezprávná výhrůžka. Bezprávnou výhrůžkou je výhrůžka, kterou je vynucováno něco, co nesmí být vynucováno (např. darování věci), přičemž může spočívat v tom, že je vyhrožováno něčím, co hrozící vůbec není anebo výhrůžka, kterou je osoba oprávněna provést, ale nesmí ní hrozit tak, aby někoho pohnula k určitému právnímu úkonu. Není třeba, aby cíl, který je sledován použitím bezprávné výhrůžky, byl sám protiprávní. Musí dále jít o výhrůžku takového druhu a takové intenzity, aby podle okolností a povahy konkrétního případu u toho, vůči komu jí bylo použito, vzbudila důvodnou bázeň, a výhrůžka musí být adresována tomu, jehož právní úkon se vynucuje nebo osobám jemu blízkým. Z tohoto pohledu musí být mezi bezprávnou výhrůžkou a právním úkonem příčinná souvislost.“ (viz. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 712//2002, 3 Cdon 1522/967)

2.4 Vznik darovací smlouvy

Dárcem může být jen vlastník předmětu darování. Při darování věci, která je ve spoluvlastnictví, je zapotřebí, aby tento úkon byl proveden všemi spoluvlastníky. Jeden z manželů však nemůže převést na druhého své vlastnické právo k věci, která je předmětem jejich společného jmění, a to ani darovací smlouvou. Každý z manželů má totiž vlastnické právo k celé věci, jež je omezeno stejným právem druhého manžela.

Pro vznik darovací smlouvy se vyžaduje především dostatečné určení předmětu darování a projev vůle dárce jej darovat a obdarovaného jej přijmout. Tento úmysl stran může vyplynout i z označení smlouvy nebo smluvních stran. Předmětem darování může být jak věc určená jednotlivě, tak i podle druhu a množství, včetně peněz jako zákonného platidla.

Stanovená forma smlouvy závisí především na tom, zda předmětem darování je nemovitost nebo movitá věc, popřípadě jiná majetková hodnota. Je-li předmětem darování nemovitost, musí být darovací smlouva písemná a sepsaná na jedné listině (§ 46 občanského zákoníku). Rovněž darování ve formě postoupení pohledávky vyžaduje, aby darovací smlouva měla písemnou formu (§ 254 občanského zákoníku). V případě darování movité věci požaduje zákon taktéž písemnou formu, jestliže k odevzdání a převzetí věci má teprve dojít. Nedodržení písemné formy má za následek neplatnost darování, neboť právní úkon nebyl učiněn ve formě, kterou vyžaduje zákon (§ 40 občanského zákoníku).

Je-li předmětem darování movitá věc, kterou již při uzavření smlouvy dárce předává obdarovanému a ten ji převezme, nevyžaduje zákon zvláštní formu uzavření smlouvy. Při tomto způsobu uzavření smlouvy má tato smlouva reálnou povahu. Zákon dále připouští i konsensuální darovací smlouvy, podle níž dárce pouze slibuje poskytnout nějaký majetkový prospěch obdarovanému, který slib přijímá, tedy vznikají souhlasným projevem vůle stran se závazkem dárce věc odevzdat teprve po uzavření smlouvy. Jedná se o tzv. darovací slib. Ze smlouvy tzv. darovacího slibu vzniká závazek dárce odevzdat ve stanovenou dobu věc obdarovanému a převést na něj vlastnictví. Obdarovaný se může domáhat tohoto plnění i žalobou u soudu, a to i vůči dědicům dárce, neboť jeho závazek smrtí nezaniká. Dárce je povinen plnit to, co slíbil, a svého závazku se nemůže zbavit plněním něčeho jiného, ledaže by se účastníci na tom dohodli. Obdarovaný v tomto případě nabývá vlastnictví k movité věci, ohledně níž byla uzavřena konsensuální darovací smlouva, až odevzdáním a převzetím věci. Pro uzavření platné darovací smlouvy s touto konsensuální povahou zákon rovněž vyžaduje písemnou formu (628 odst. 2 občanského zákoníku).

Přijetí daru movité věci na základě darovací smlouvy, která nebyla uzavřena v písemné formě, není vzhledem k ustanovení § 455 odst. 1 občanského zákoníku bezdůvodným obohacím.

2.5 Objekty darování, darovací smlouvy

Zákon neomezuje předmět darování pouze na věc, nýbrž používá k jeho vymezení širokého termínu „něco“. Předmětem darování mohou být tedy věci movité či nemovité, byty či nebytové prostory, ale i právo, pokud to jeho povaha připouští (např. postoupení pohledávky) nebo jiná majetková hodnota (např. převzetí dluhu ve vztahu k dlužníku).

2.5.1 Věci movité

Občanský zákoník přímo nedefinuje pojem věc. Věcí se má na mysli hmotný předmět za předpokladu, že je ovladatelný a užitečný. Za movité věci se považují všechny věci, které nejsou zákonem popsány a označeny za nemovité.

Podle § 121 odst. 1 občanského zákoníku jsou příslušenstvím věci, tj. věcí hlavní, věci, které náležejí vlastníku věci hlavní a jsou jím určeny k tomu, aby byly s hlavní věcí trvale užívány. Tzn.

- a) jedna z věcí je věc hlavní, druhá příslušenstvím (např. klíč je příslušenstvím k zámku, rezervní kolo příslušenstvím automobilu)
- b) příslušenství musí náležet vlastníku věci hlavní
- c) příslušenství musí být vlastníkem určeno k trvalému užívání spolu s věcí hlavní
- d) příslušenství může být od věci hlavní odděleno, ale mohou to být i věci technicky spojené (např. příslušenstvím obrazu je rám, do kterého je vsazen)

Právní úkony týkající se věci hlavní se týkají i jejího příslušenství, neplatí to však naopak. Charakter příslušenství věci je dán vůlí vlastníka spolu s určitým faktickým stavem. Občanský zákoník vymezuje příslušenství bytu a příslušenství pohledávky. Příslušenství pohledávky však není smluvní pokuta, byť její výpočet může být sjednán stejně jako výpočet úroku z prodlení.

Podle § 120 občanského zákoníku je součástí věci vše co k ní podle povahy náleží a nemůže být odděleno, aniž by se tím hlavní věc znehodnotila. Občanský zákoník současně stanoví, že stavba není součástí pozemku. Např. součástí automobilu je motor, tento je fyzicky snadno oddělitelný, ale jeho oddělením je automobil funkčně znehodnocen. Naproti oddělení např. rezervního kola, které je příslušenstvím automobilu je sice jeho provoz ztížen, ale automobil

není v tomto smyslu funkčně znehodnocen, i dále může normálně fungovat jako automobil.

2.5.2 Věci nemovité

Dle ustanovení § 119 odst. 2 občanského zákoníku jsou nemovitostmi pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem. Dle § 46 občanského zákoníku, je-li předmětem daru nemovitost, je k platnosti darovací smlouvy zákonem obligatorně stanovena písemná forma. Projevy účastníků smlouvy musí být umístěny na téže listině. V ustanovení § 47 občanského zákoníku je uvedeno: *„Jestliže zákon stanoví, že ke smlouvě je třeba rozhodnutí příslušného orgánu, je smlouva účinná tímto rozhodnutím.“*

V této souvislosti je třeba zdůraznit, že při vzniku vlastnického práva k nemovitostem evidovaným v katastru nemovitostí, na základě darovací smlouvy, je třeba rozlišovat právní důvod nabytí vlastnického práva a právní způsob nabytí. Smlouva o převodu nemovitostí, v našem případě darovací smlouva, představuje právě právní důvod nabytí vlastnictví. I když z takové smlouvy vznikají dárci a obdarovanému práva a povinnosti, ke vzniku vlastnického práva podle ní ještě nedochází. To nastává až vkladem (intabulací) do katastru nemovitostí - § 133 odst. 2 občanského zákoníku. Jinak řečeno, darovací smlouva, ale i jiná smlouva o převodu nemovitostí, kterou se převádí nemovitost, jež je předmětem evidence v katastru nemovitostí, nemá účinek převodní, ale pouze účinek závazkový (obligační). Zavazuje zcizitele (dárce, prodávajícího) k tomu, aby vlastnictví věci na nabyvatele (obdarovaného, kupujícího) dalším úkonem, který je právně uznávaným způsobem převodu vlastnictví, převedl. Z uvedeného vyplývá, že ke smluvnímu nabytí vlastnického práva k nemovitosti evidované v katastru nemovitostí dochází na základě tzv. složené (komplexní) právní skutečnosti, a to smlouvy o převodu vlastnického práva a vkladu do katastru nemovitostí. Tato právní skutečnost je dovršena až uskutečněním všech jeho složek, tedy vkladem do katastru nemovitostí. To, že vklad do katastru nemovitostí má zpětné účinky ke dni podání návrhu na vklad, nic nemění na tom, že právní skutečnost, která má za následek převod vlastnického práva k nemovitosti, nastane až provedením vkladu do katastru. Zpětné právní účinky nastávají jen na základě pravomocného rozhodnutí o jeho povolení, tj. bylo-li návrhu na vklad pravomocným rozhodnutím katastrálního úřadu vyhověno. Zpětné právní účinky vkladu se tedy odvíjí od toho, že katastrální úřad pravomocným rozhodnutím vyhověl návrhu na vklad, a že na základě tohoto pravomocného rozhodnutí byl proveden zápis do katastrálních operátů. Dokud nebylo o návrhu na vklad pravomocně rozhodnuto a dokud nebyl proveden zápis do katastrálních operátů, nenastávají ani zpětné právní účinky vkladu

vlastnické práva ke dni, kdy byl příslušnému katastrálnímu úřadu doručen návrh na vklad. V případě, že návrh na vklad bude pravomocně zamítnut, nemohou nastat samozřejmě ani zpětné právní účinky vkladu.

Shrnutí:

Dle ustanovení § 2 zákona č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, v platném znění, se vlastnické právo zapisuje do katastru nemovitostí a vzniká teprve dnem vkladu do katastru, přičemž právní účinky vkladu vznikají na základě pravomocného rozhodnutí o jeho povolení ke dni, kdy návrh na vklad byl doručen příslušnému katastrálnímu úřadu. Dle zákona č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), se nemovitosti evidují v katastru nemovitostí. Dle § 5 katastrálního zákona se v listinách, které jsou podkladem pro zápis do katastru, musí označovat:

- „1. pozemky parcelním číslem s uvedením názvu katastrálního území, ve kterém leží, a v případě, že jsou v katastrálním území pozemky vedeny ve dvou číselných řadách, též údajem, zda se jedná o pozemkovou nebo stavební parcelu,*
- 2. pozemky, které jsou evidovány zjednodušeným způsobem (tedy zemědělské a lesní pozemky, jejichž hranice v terénu neexistují a jsou sloučeny do větších půdních celků, se evidují do doby jejich zobrazení v katastrální mapě, nejpozději však do doby ukončení pozemkových úprav podle zvláštního předpisu (zákon č. 284/1991 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech) zjednodušeným způsobem s využitím bývalého pozemkového katastru, pozemkových knih a navazujících operátů přidělového a scelovacího řízení), parcelním číslem podle dřívější pozemkové evidence s uvedením, zda se jedná o parcelní číslo podle pozemkového katastru, přidělového operátu nebo scelovacího operátu, a s uvedením názvu katastrálního území, ve kterém leží,*
- 3. budovy označením pozemku, na němž jsou postaveny, číslem popisným nebo evidenčním, případně, pokud se číslo popisné ani evidenční budově nepřiděluje, způsobem jejího využití a v případě budov s číslem popisným či evidenčním též příslušností budovy k části obce, pokud je název části obce odlišný od názvu katastrálního území, v němž se nachází pozemek, na kterém je budova postavena,*
- 4. rozestavěné budovy s označením pozemku, na němž jsou rozestavěny, a označením, že se jedná o rozestavěnou budovu.“*

2.5.3 Byt

Byty mají dvojí právní povahu. Zpravidla jsou prostou částí (nikoliv součástí ve smyslu § 120 občanského zákoníku ani příslušenstvím ve smyslu § 121 občanského zákoníku) domu, v němž se nalézají a nejsou samostatným předmětem práv. Podle zvláštního zákona č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví k bytům), však může být tzv. jednotka v domě, tj. byt nebo obytný prostor jako reálně vymezená část domu samostatnou věcí a jako taková i samostatným předmětem občanskoprávních vztahů.

Dle § 5 katastrálního zákona se v listinách, které jsou podkladem pro zápis do katastru, musí označovat:

- „1. byty označením budovy, v níž jsou vymezeny, číslem bytu, popřípadě popisem umístění v budově, pokud nejsou byty očíslovány,*
- 2. rozestavěný byt označením pozemku, na němž je dům s byty rozestavěn, číslem bytu, popřípadě popisem umístění v rozestavěné budově s byty, pokud nejsou byty očíslovány, a označením, že se jedná o rozestavěný byt.“*

Dle ustanovení § 121 odst. 2 občanského zákoníku jsou příslušenstvím bytu vedlejší místnosti a prostory určené k tomu, aby byly s bytem užívány, (např. sklep, kůlna apod.).

2.5.4 Právo

Právo může být předmětem práva či povinnosti tenkrát, připouští-li to jeho povaha. Tzn., že

a) ne každé právo může být předmětem práv (např. právo na jméno nemůže být předmětem jiného práva, neboť jím nemůže být disponováno). Nejčastějším předmětem bývá pohledávka, neboť ji lze převést na jiného.

b) právo nemůže být předmětem kteréhokoliv práva či povinnosti, neboť některé to svou povahou vylučují (např. pohledávka nemůže být půjčena ani dána do úschovy)

Dle ustanovení § 121 odst. 3 občanského zákoníku jsou příslušenstvím pohledávky, úroky, úroky z prodlení, poplatky z prodlení a náklady spojené s jejím uplatněním (např. soudní poplatek, náklady právního zastoupení). Výše soudního poplatku je upravena zák. č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, v platném znění, a výše náhrady nákladů právního zastoupení v civilním řízení je určena ve vyhl. Ministerstva spravedlnosti ČR č. 484/2000 Sb., v platném znění.

2.5.5 Majetková hodnota

Jiné majetkové hodnoty mohou být předmětem práv a povinností, jestliže to připouští jejich povaha. Jde o :

a) hodnoty majetkové (předmětem občanskoprávního vztahu nemůže být nemajetková hodnota)

b) jiný předmět než o věc v právním smyslu, o byt či nebytový prostor nebo o právo.

Takovými předměty jsou především výsledky tvůrčí lidské činnosti, jako je autorské dílo, vynález atd. Jsou jimi i cenné papíry. K jiným majetkovým hodnotám jakožto předmětům práv a povinností je třeba uvést i přírodní síly (energií). Přírodní síly budou předmětem práv a povinností za stejných předpokladů jako hmotné předměty, tj. tehdy, jsou-li ovladatelné a užitečné, tj. slouží-li potřebám lidí. Složitě právní problémy vyvolávají rovněž transplantace lidských orgánů a tkání, jakož i krevní transfuze. Je stále aktuálnější otázka, jak dalece je možné disponovat s částmi vlastního těla. O tom ale více v části 3.11. nazvané Zvláštní úprava darování mimo občanský zákoník.

2.6 Subjekty darování, darovací smlouvy

Na straně dárce i obdarovaného může být pluralita subjektů. Mohou jimi být osoby fyzické, právnické, ale i stát.

Vzhledem k tomu, že jde o právní úkon, musí být obě strany k takovému úkonu způsobilé.

Rozlišujeme způsobilost k právům a povinnostem a způsobilost k právním úkonům.

2.6.1 Fyzické osoby

K darování může dojít jen mezi živými.

Fyzická osoba nabývá způsobilosti k právům a povinnostem svým narozením. (V dědickém řízení má tuto způsobilost i počaté dítě narodí-li se živé, tzv. nasciturus). Tato způsobilost zaniká u fyzické osoby smrtí, popř. prohlášením za mrtvého.

Způsobilost fyzické osoby k právním úkonům, tj. vlastními právními úkony nabývat práva a brát na sebe povinnosti, vzniká v plném rozsahu zletilostí. Nezletilí mají jen způsobilost k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené, rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku. Např. šestileté dítě je způsobilé k uzavření kupní, darovací smlouvy, jejímž předmětem je žvýkačka, avšak ne k uzavření darovací smlouvy, jejímž předmětem je motorové vozidlo nebo nemovitost.

Při právních úkonech které svou povahou přesahují přiměřenou, rozumovou a volní vyspělost odpovídající jejich věku, zastupují nezletilého zákonní zástupci, což jsou zpravidla jeho rodiče.

Fyzická osoba, která je stížena duševní poruchou, která není přechodného charakteru, může být omezena či zbavena na své způsobilosti k právním úkonům. Takovéto osobě je poté ustanoven opatrovník, který za ni činí právní úkony.

Může nastat situace, že zájmy nezletilého, popř. osoby jejíž způsobilost k právním úkonům byla omezena či způsobilosti byla zbavena, je v rozporu se zájmy zákonného zástupce či opatrovníka. V takových případech soud ustanoví v souladu s ustanovením § 30 občanského zákoníku kolizního opatrovníka. Kolizní opatrovnictví je zastoupením přímým, kdy kolizní opatrovník jedná jménem zastoupeného, přičemž však činí vlastní projev vůle, tj. neprojevuje vůli zastoupeného, nýbrž svou vlastní vůli. *„Je logické, že opatrovník projevuje vůli vlastní a nikoli vůli zastoupené osoby, neboť této je opatrovník ustanoven právě z toho důvodu, že není, např. právě vzhledem k věku, jak je výše uvedeno, schopna kvalifikovaně projevit vůli vlastní, neboť nemá plnou způsobilost k právním úkonům. Jelikož právní úkon představuje projev vůle, pak logicky osoba, jež z určitého důvodu nemá způsobilost k právním úkonům, není - řečeno jinými slovy – způsobilá učinit projev vůle. Pokud by opatrovník neprojevoval vůli svou, nýbrž vůli zastupované osoby, byl by tím popřen celý samotný smysl institutu opatrovnictví. Je nepochybné, že institut opatrovníka vznikl z důvodu ochrany práv a zájmů osob, které z nějakého důvodu nejsou schopny či nemohou kvalifikovaně projevit vlastní vůli, ať již z důvodu jejich nízkého věku, duševní choroby apod.“* (viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu spis. zn. 30 Cdo 3658/2007)

V souladu s ustanovením § 28 občanského zákoníku je zákonný zástupce a opatrovník povinen požádat soud o schválení právního úkonu, při kterém dochází ke správě majetku nezletilých, (popř. osob jejichž způsobilost k právním úkonům byla omezena, či jí byly zabaveny) a nejde-li o běžnou záležitost.

2.6.2 Právnícké osoby

Právníckými osobami jsou:

- a) sdružení fyzických nebo právníckých osob (např. obchodní společnosti)
- b) účelová sdružení majetku (např. nadace)
- c) jednotky územní samosprávy (např. obce, kraje)
- d) jiné subjekty, u kterých to stanoví zákon (např. státní podnik)

Právnícká osoba nabývá způsobilost k právům a povinnostem a způsobilost k právním úkonům svým vznikem. Obě způsobilosti zanikají se zánikem právnícké osoby.

2.7 Práva, povinnosti stran při darování, včetně odpovědnosti

Při řádném uzavření darovací smlouvy vznikají stranám darování práva i povinnosti a současně i odpovědnost.

2.7.1 Práva a povinnosti stran při darování

Základní povinností dárce je předat dar obdarovanému a povinností obdarovaného je dar řádně nabídnutý převzít. Při uzavření reálné darovací smlouvy plnění těchto povinností splývá s uzavřením smlouvy. Dárce má kromě toho povinnost převést na obdarovaného vlastnické právo, je-li předmětem darování věc.

Převzetím věci ve smyslu § 628 odst. 2 občanského zákoníku se sice obvykle míní faktické přebrání věci („z ruky do ruky“), ovšem nelze vyloučit převzetí movité věci i jinak. Zda odevzdání a převzetí daru je splněno i bez fyzického předání darované věci do rukou obdarovaného, a zda tedy stačí převzetí jen symbolické, z něhož vyplývá vůle obou stran, aby se obdarovaný stal držitelem věci, záleží vždy na okolnostech konkrétního případu, zejména na povaze darované věci, na situaci, v níž k darování došlo apod.

Odevzdáním a převzetím daru se ve smyslu ustanovení § 628 odst. 2 občanského zákoníku rozumí i to, že movitou věc se souhlasem obdarovaného při darování převzal od dárce věřitel obdarovaného.

Za platné uzavření darovací smlouvy (kdy smlouva neměla písemnou formu) lze považovat i takový případ, kdy byla vůle dárce darovat finanční obnos a zároveň i byla vůle obdarovaného dar přijmout, ale k faktickému předání daru nedošlo, neboť dárce přímo převedl (v tomto případě) finanční částku bezhotovostním převodem na účet osoby, od které obdarovaný kupní smlouvou zakoupil nemovitost. Podle § 628 odst. 2 občanského zákoníku musí být darovací smlouva písemná, je-li předmětem daru nemovitost, a u movité věci, nedojde-li k odevzdání a převzetí věci při darování. V této situaci je nutno zvažovat specifické okolnosti případu, zejména povahu předmětu daru a jeho určení. V případě, kdy dárce s vědomím obdarovaného poukázal finanční částku přímo na účet cizí osoby určené obdarovaným, za účelem uhrazení nákupu nemovitosti, je možné toto klást naroveň mechanismu předání bankovek daného obnosu, který by zcela nepochybně odpovídal ustanovení § 628 odst. 2 občanského zákoníku. Tento postup je v souladu se současnou

tendenci preferovat bezhotovostní formu platebního styku. (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 33 Odo 872/2004).

Obdobná situace byla již v minulosti, a to v roce 1977, podrobena řízení před soudem v odvolání proti rozhodnutí Státního notářství. Soud konstatoval, že darovací smlouva ve smyslu tehdejšího ustanovení § 407 občanského zákoníku byla platně uzavřena tím, kdy dárce vydal do rukou obdarovaného příkaz k převodu nebo výplatě finanční hotovosti z konta v peněžním ústavu. Předáním příkazu k výplatě dárce a přijetím tohoto příkazu obdarovaným, byl splněn požadavek uvedený v § 407 občanského zákoníku, totiž požadavek, aby v takovém případě byl předmět daru odevzdán a zároveň i převzat při darování. Příkaz sice sám o sobě není darovanou věcí, ale jde v podstatě o „poukaz na peníze“.

K přechodu vlastnického práva ve své podstatě dochází stejným způsobem jako u kupní smlouvy. U nemovitostí se vyžaduje jeho vklad do katastru nemovitostí, je-li předmětem darování movitá věc, nabývá vlastnické právo k ní obdarovaný jejím převzetím (§ 133 občanského zákoníku).

Uvedené povinnosti zanikají především jejich splněním a dále z důvodů všeobecně stanovených pro zánik závazkového vztahu (např. nemožnost plnění). Vedle nich se však dárce může domáhat vrácení daru, jestliže se obdarovaný chová k němu nebo členům jeho rodiny způsobem, který hrubě porušuje dobré mravy (§ 630) – o tom podrobněji dále v této práci. I když se zákon zmiňuje pouze o vrácení daru, není pochybnost o tom, že právo odvolání daru má dárce i při konsensuální darovací smlouvě, tj. v případě, kdy předmět darování ještě nebyl obdarovanému odevzdán. Uplatnění tohoto práva má za následek zrušení smlouvy, takže zaniká závazek dárce dar odevzdat. Ze zákona nelze dovodit, že právo odvolat dar je pouze právem osobním (srov. § 579 odst. 2 občanského zákoníku), takže toto právo jako právo majetkové přechází i na dědice (i když se vyskytují rovněž názory opačné). Odůvodněné odvolání daru má za následek zánik právního titulu nabytí vlastnického práva k daru. Obdarovaný je povinen dar vrátit podle ustanovení o bezdůvodném obohacení (§ 451 odst. 2 občanského zákoníku).

2.7.2 Odpovědnost stran při darování

Jestliže dárce nesplní svůj závazek z darovací smlouvy, nastává u něho prodlení dlužníka. V praxi k tomu může dojít jen, když smlouva byla platně uzavřena konsensuálním způsobem. Při takovém způsobu uzavření darovací smlouvy nastane u obdarovaného prodlení věřitele, jestliže nepřevzme dar, který mu byl řádně nabídnut. Nevyplývá-li ze smlouvy něco jiného,

je obdarovaný povinen převzít dar u dárce (§ 567 odst. 1 občanského zákoníku).

Poněvadž obdarovaný nabývá dar bezplatně, nevznikají mu nároky z vad věcí, a to ani z faktických, ani z právních (§ 499 a násl. občanského zákoníku). Obdarovaný se nemůže domáhat odstranění těchto vad, a to ani v případě, že věc nemá vlastnosti, které měla mít podle smlouvy. Na darovací smlouvu vzhledem k její bezplatnosti neplatí obecná úprava týkající se jakosti, kterou má mít věc při úplatném zcizení věci. Dárce je povinen při odevzdání daru upozornit obdarovaného na vady daru, o kterých ví. Z povahy věci vyplývá, že tato povinnost se týká pouze vad, kde toto upozornění má smysl a netýká se vad, jež jsou při převzetí daru zjevné, takže upozornění by bylo pouhým formalismem. Jestliže dárce nesplní tuto povinnost, může mu vzniknout odpovědnost za škodu způsobenou obdarovanému těmito vadami (např. při právní vadě za škodu spočívající v nákladech sporu v souvislosti s vymáháním vydání věci vlastníkem). Má-li dar v době odevzdání vadu, jež není při jeho převzetí zjevná a na kterou dárce neupozornil, je obdarovaný oprávněn dar vrátit (§ 629 občanského zákoníku). Pro vznik tohoto práva není rozhodné, zda dárce o vadě věděl či nikoliv. Dále viz. Vrácení věci obdarovaným.

2.8 Zvláštní případy a okolnosti při darování

2.8.1 Darování pro případ smrti a z historie darování pro případ smrti

Občanský zákoník pokládá za neplatnou smlouvu, podle které má být plněn závazek dárce teprve po jeho smrti (§ 628 odst. 3 občanského zákoníku), tj. tzv. darování pro případ smrti (donatio mortis causa). Účelem této úpravy je zabránit tomu, aby se neobcházela zákonná ustanovení, jež omezují volnost pořizování testamentem.

Z historie k darování pro případ smrti

„Poslední pořízení o pozůstalém majetku nebyla u nás v historii prakticky možná, poněvadž tomu bránil rodinný nedíl. Rodinným nedílem bylo v podstatě majetkoprávní rodinné společenství pokrevně příbuzných, převzaté z předstátní doby. Feudální společnost využívala tuto formu bezpodílového spoluvlastnictví a ve středověku došlo k jeho novému rozvoji a nové právní formulaci. Postupně vznikalo právo nedílové tvořené: smlouvami uzavíranými dlouhodobě s tímž obsahem, faktickým dodržováním obyčejů, soudními nálezy, usneseními dvorských sjezdů a nařízeními knížat a králů. Nedílové společenství nacházelo široké uplatnění. Vztah k majetku byl tímto způsobem upraven nejen v rodinách pánů a rytířů, tj.

svobodných lidí, ale i v rodinách poddaných rolníků. Česká šlechta využívala čtyři hlavní typy nedílných majetkových společenství a to nedíl otcovský, nedíl bratrský, nedíl strýcovský a nedíl vdovský, resp. mateřský. Např. v otcovském nedílu spolu žili rodiče, děti, vnuci, příp. i pravnuci.

Mimoto intestátní, tedy zákonná dědická posloupnost stanovovala dědický nárok pokrevních příbuzných. To znamenalo, že kdo měl pokrevní příbuzné, nemohl je odsunout ve prospěch jiného cizího dědice. Konečně, když nebylo intestátních dědiců, nastupovalo odúmrtí právo krále, event. jiných subjektů.

Teprve pod vlivem církve římskokatolické se stalo možným naložit alespoň s částí majetku zůstavitele pro případ smrti. To bylo možné provést dvojím způsobem. V první řadě byly účinky darování vázány na suspenzivní výminku dárcovy smrti. Druhý způsob umožňoval, aby účinnost daru nastala okamžitě a dárci zůstala (až do smrti) jen držba užitků z darované nemovitosti. Bylo možné vázat účinnost darování ne na smrt zůstavitele, ale třetí osoby, což odsunovalo převod nemovitosti na pozdější dobu. V druhém případě bylo možné dosáhnout obdobného výsledku tím, že držba užitků byl vyhrazena nejen pro dárce, ale i pro třetí osobu. Co do velikosti neměl dar přesahovat díl, který by na zůstavitele připadl, kdyby došlo k rozdělení rodinného nedílu. Někdy se pro toto darování užíval zápis do zemských desk (dání deskami). Nebylo to však moc časté, poněvadž takový zápis bránil dárci učinit později změnu nebo darování zrušit. Při zápisu v zemských deskách byla změna nebo zrušení možné jen se souhlasem obdarovaného.“ (KADLECOVÁ M. a kol., Dějiny českého soukromého práva, 2007, s. 36)

2.8.2 Darování a společné jmění manželů

Při darování věci od jiné osoby manželům, je pro posouzení toho, kdo byl obdarován, rozhodující úmysl dárce. Není rozhodující povaha předmětu daru (automobil - manžel, vybava v kuchyni - manželka) nebo zda slouží výhradně potřebám jednoho z manželů, nebo celé rodině, ale to, jaký vlastně měl dárce úmysl při darování, na něhož lze též usuzovat, za jakých okolností k darování došlo.

Dle ustanovení § 143 občanského zákoníku netvoří společné jmění manželů majetek získaný darem jednoho z manželů. Je-li však darována věc oběma manželů současně a společně, nabývají ji do podílového spoluvlastnictví (§ 137 občanského zákoníku). Pokud není darovací smlouvou ujednáno jinak, jsou podíly manželů - spoluvlastníků stejné.

2.8.3 Odmítnutí přijetí daru při konkursu

V zákoně č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) se v § 246 Přechod práv v odst. 4 uvádí:

„Právní úkon, kterým dlužník po prohlášení konkursu odmítne přijetí daru nebo dědictví bez souhlasu insolvenčního správce, je neplatný.“ Totéž platí, jestliže dlužník uzavře bez souhlasu insolvenčního správce dohodu o vypořádání dědictví, podle které má z dědictví obdržet méně, než činí jeho dědický podíl.

Z uvedeného vyplývá, že osoba nebo ten, na jehož majetek byl prohlášen konkurs, může odmítnout přijetí daru jen se souhlasem insolvenčního správce. I takovým způsobem (zpeněžením majetkové podstaty daru) mohou být uspokojeny pohledávky věřitelů.

2.8.4 Předkupní právo a darování

V ustanovení § 140 občanského zákoníku se uvádí:

„Převádí-li se spoluvlastnický podíl, mají spoluvlastníci předkupní právo, ledaže jde o převod osobě blízké (§116 a 117 občanského zákoníku). Nedohodnou-li se spoluvlastníci o výkonu předkupního práva, mají právo vykoupit podíl poměrně podle velikosti svých podílů.“

Dohodnou-li se však podíloví spoluvlastníci, že každý z nich zcizí svůj podíl třetí osobě, nemohou v případě realizace této dohody namítat relativní neplatnost pro porušení předkupního práva. Jinak řečeno, dohoda spoluvlastníků o tom, že každý z nich samostatně převede svůj spoluvlastnický podíl na třetí osobu, je též dohodou o tom, že předkupní právo nebude uplatněno. Předkupní právo zaniká i v případě, že spoluvlastník o zamýšleném zcizení druhým spoluvlastníkem třetí osobě ví, dá však jednoznačně najevo, že o věc nemá zájem a že s prodejem souhlasí. V tomto případě jde o ústně nebo konkludentně uzavřenou dohodu o tom, že předkupní právo nebude uplatněno. Pokud spoluvlastník výslovně projeví vůli věc nekoupit, bylo by nadbytečné mu ji ještě nabízet ke koupi.

Výše uvedené nelze v případě konkludentního jednání spoluvlastníka majícího předkupní právo vykládat tak, že ze samotné skutečnosti, že spoluvlastník se na výzvu druhého spoluvlastníka ve stanovené lhůtě nevyjádřil, dovozovat, že projevil vůli určitého obsahu. V občanském právu totiž neplatí zásada, že kdo mlčí souhlasí, a výzva spoluvlastníka tak nemůže založit povinnost druhého odpovědět, resp. z toho, že neodpověděl dovozovat, že projevuje souhlas s určitým postupem.

Jak již bylo řečeno darovací smlouvou se rozumí smlouva, kterou jedna strana (dárce) bezplatně přenechává nebo se zavazuje bezplatně přenechat něco straně druhé

(obdarovanému) a obdarovaný s tím projevuje souhlas.

„Přestože citace § 140 občanského zákoníku začíná slovy „Převádí-li se spoluvlastnický podíl“ z gramatického, systematického i logického výkladu uvedeného v ustanovení občanského zákoníku vyplývá, že předkupní právo náleží spoluvlastníkovi jen případě prodeje podílu. Definicí předkupního práva obsahuje i § 602 občanského zákoníku, ze kterého jasně vyplývá, že předkupní právo se uplatní, kdyby kupující chtěl věc prodat, nikoliv darovat. To je zřejmé i ze samotného pojmu „předkupní právo“. Tento pojem nelze gramaticky vyjádřit jinak než právo koupit věc dříve než ostatní. Předkupní právo je podrobně upraveno jako vedlejší ujednání při kupní smlouvě v § 602 občanského zákoníku a tato úprava se užije analogicky i v případě předkupního práva podílového spoluvlastníka. Pokud by zákonodárce předpokládal, že právo nabýt přednostně věc by se mělo týkat i jiných případů než kupní nebo směnné smlouvy, pojmenoval by předmětné právo jinak a zařadil by jeho úpravu do hlavy první, osmé části občanského zákoníku. Vztažení principů předkupního práva i na darovací smlouvu by bylo v rozporu s podstatou darování. Výsledkem by mohlo být darování věci osobě, kterou dárce obdarovat na základě své vlastní vůle nechce a nebylo by tak již možné hovořit o dobrovolném darování, ale vynuceném bezúplatném převodu. Jednou ze základních podmínek darování je dobrovolnost. Pokud by režim § 140 občanského zákoníku dopadal i na darování pak by nebylo možné fakticky podíl darovat. Je skutečností, že hypotéza v § 140 občanského zákoníku je vyjádřena širším způsobem, než hypotéza § 602 odst. 1 občanského zákoníku. Výkladem je třeba dospět k závěru, že podmínky předkupního práva, pokud jde o formu převodu, jsou v obou případech totožné, a to že, kde není úmysl prodat, není ani předkupní právo.“

(viz. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2408/2007)

2.8.5 Darování věci zatížené závazkem ze smlouvy o smlouvě budoucí

Další velmi komplikovanou situací může být stav, kdy dojde dárce k darování nemovitosti, která je zatížena povinností vyplývající ze smlouvy o smlouvě budoucí vůči třetí osobě. V daném případě došlo k převodu vlastnického práva na obdarovaného na základě darovací smlouvy a tím zanikla práva a povinnosti ze smlouvy o smlouvě budoucí pro nemožnost plnění a na jejich místo nastoupily odpovědnostní vztahy. Není tedy na místě dovolávat se uvedených práv žalobou na určení neplatnosti darovací smlouvy, neboť zde nelze nalézt naléhavý právní zájem.

„Nezbytnou podmínkou určovací žaloby je existence naléhavého právního zájmu. Žalobce by

měl právní zájem na určení neplatnosti darovací smlouvy, jestliže by bez tohoto určení bylo ohroženo jeho právo na plnění ze smlouvy o budoucí smlouvě, nebo jestliže by se jeho postavení stalo bez tohoto určení nejistým. Podmínka naléhavého právního zájmu by pak nebyla splněna, jestliže požadované určení by neodstranilo stav ohrožení práva, nebo by nesjednalo jistotu v dotčeném právním vztahu. Podle zák.č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, je podkladem pro vklad vlastnického práva do katastru nemovitostí vkladu schopná listina a pokud by vlastnické právo osvědčovalo rozhodnutí státního orgánu, v daném případě soudu, bylo by toto právo zapsáno záznamem. Takovým rozhodnutím by mohl být pouze pravomocný rozsudek soudu, kterým by bylo rozhodnuto, že druhá žalovaná (obdarovaná) strana je povinna se žalobcem uzavřít kupní smlouvu přesně uvedeného znění a kterým by tedy byl nahrazen projev vůle žalované (obdarované) anebo rozsudek, kterým by bylo rozhodnuto o vrácení daru ve vztahu mezi obdarovaným a dárcem. Je nutné dále uvést, že určovací žaloba má zejména poskytnout ochranu před možným porušením práva, zatímco v daném případě právo třetí osoby, které vzniklo na základě smlouvy o smlouvě budoucí, již bylo porušeno. Protože, jak bylo výše uvedeno, je předpokladem úspěšnosti žaloby na určení naléhavý právní zájem, je potom logicky vyloučeno, aby byla posuzována věcná stránka, tj. aby byla posuzována platnost či neplatnost darovací smlouvy. V případě, kdy již byl vynesena pravomocný rozsudek, jímž byla pro nedostatek naléhavého právního zájmu zamítnuta určovací žaloba, pak toto nevytváří překážku věci rozsouzené (§ 159 odst. 3 občanského soudního řádu) pro žalobu na plnění. Jinými slovy, nedostatek naléhavého právního zájmu podmiňuje možnost věcného zkoumání určovací žaloby. Lze tedy konstatovat, že je-li předmět smlouvy o smlouvě budoucí převeden na základě darovací smlouvy, může být tato smlouva, týkající se převodu práva neplatná pro rozpor v ustanovením § 39 občanského zákoníku. V § 39 občanského zákoníku se uvádí: „Neplatný je právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přiči dobrým mravům“. Třetí osoba se může domáhat svých práv žalobou na plnění ze smlouvy o smlouvě budoucí. V tomto řízení by se pak soud prvního stupně měl zabývat předběžnou otázkou, platnosti darovací smlouvy i z hlediska citované ustanovení. Dojde-li soud k závěru, že darovací smlouva je neplatná, pak může vyhovět žalobě na plnění ze smlouvy o smlouvě budoucí, pokud shledá tuto smlouvu o smlouvě budoucí platnou. Závěrem lze ještě uvést, že pravomocný rozsudek soudu, určující ve výroku neplatnost darovací smlouvy, není listinou, která by umožňovala zápis do katastru nemovitostí záznamem.“ (viz. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 28 Cdo 139/2001)

2.9. Další specifika při darování

2.9.1 Platné uzavření darovací smlouvy

Podle § 628 odst. 2 občanského zákoníku musí být darovací smlouva písemná i v tom případě, pokud nedojde k odevzdání a převzetí movité věci přímo při darování. Podle § 40 odst. 3 občanského zákoníku je písemný právní úkon platný, je-li podepsán jednající osobou. „K platnému uzavření darovací smlouvy však nepostačuje předání návrhů smluv dárce obdarovanému a jejich přijetí obdarovaným. K platnému uzavření darovací smlouvy podle § 628 odst. 2 občanského zákoníku může dojít pouze písemnou formou, nikoliv však konkludentním souhlasem jedné ze stran, a to z důvodu nedostatku formy projevu vůle dané strany.“ (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 32 Odo 626/2003).

Naproti tomu:

„Za platné uzavření darovací smlouvy lze považovat i to, když projev vůle darovat určitou věc, např. finanční hotovost, je vyjádřen jinak než slovy - konkludentně, jestliže takový konkludentní způsob nezbuzuje pochybnosti o tom, jakou vůli chtěl dárce projevit. Např. předá-li účastník druhému účastníku určitou finanční hotovost, aniž by přitom dal jakkoliv najevo úmysl požadovat tyto peníze zpět, a činil-li tak s vědomostí, že druhý účastník peníze této hodnoty užije pro vlastní potřebu a že mu je není schopen s ohledem na jeho možnosti vrátit, resp. tuto skutečnost akceptoval, a druhý účastník peníze za stejných okolností přijal, lze takovýto skutkový děj podřadit pod ustanovení § 628 odst. 1 občanského zákoníku, tedy dovodit, že došlo k uzavření darovací smlouvy.“ (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 33 Odo 515/2001).

2.9.2 Simulovaná a desimulovaná kupní smlouva

„Pokud účastníci uzavřou simulovanou kupní smlouvu na nemovitosti, kdy nebyla mimo jiné uhrazena kupní cena, kterou chtěli zastřít darování těchto nemovitostí, a posléze je rozhodnuto o její neplatnosti, není tato simulovaná smlouva platná ani jako darovací, neboť z jejího znění není zřejmé, že šlo právě o darování.“

Zároveň k možné námitce, že nikdo se nemůže dovolávat vlastní nepoctivosti, je nutné poznamenat, že tato zásada chrání poctivou stranu proti nepoctivé. V uváděném případě věděly o simulaci kupní smlouvy obě strany.“

(viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 102/99).

2.9.3 Úmrtí dárce před vznikem vlastnického práva obdarovaného k nemovitosti - obecně

„Úmrtím dárce nemovitostí (který však uzavřel řádně a platně darovací smlouvu) před podáním návrhu na vklad do katastru nemovitostí, práva ani povinnosti ze smlouvy nezanikají, i když ke dni úmrtí byl vlastníkem nemovitostí stále dárce. Tyto práva a povinnosti přecházejí na dědice a v dědickém řízení po zemřelém se do aktiv dědictví zařadí jeho práva a do pasiv dědictví jeho povinnosti vyplývající z darovací smlouvy.“ (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR spis. zn. 33 Ca 228/1994).

2.9.4 Darování a nápadně nevýhodné podmínky

„Darovací smlouva je smlouvou bezplatnou, při které se za poskytnutí majetkové výhody obdarovanému nedostává dárce žádného majetkového ekvivalentu. Je proto z majetkového hlediska smlouvou pro dárce jednostranně nevýhodnou, neboť majetková výhoda poskytnutá obdarovanému s sebou nese ztrátu v majetkových poměrech dárce. Tato povaha darovací smlouvy sama o sobě pojmově vylučuje možnost zkoumat, zda v konkrétním případě byla darovací smlouva uzavřena za nápadně nevýhodných podmínek.“ (viz rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 Cdo 75/92).

2.9.5 Vklad do operátů katastru nemovitostí - nedostatečný počet exemplářů darovací smlouvy, nepřipojení znaleckého posudku o ceně daru

„Nedostatečný počet předložených exemplářů darovací smlouvy při podaném návrhu na vklad do katastru nemovitostí nebo i nepřipojení znaleckého posudku o ceně daru není důvodem pro zamítnutí návrhu na vklad do katastru nemovitostí katastrálním úřadem.“ (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu spis. zn. 33 Ca 77/93)

2.9.6 Přijetí daru obdarovaným zaslánoho přepravní službou

„Pokud byla darovaná věc zaslána obdarovanému poštou nebo jiným obdobným způsobem doručení, nebylo možné přijetí nabídky daru spatřovat již v pouhém převzetí zásilky, nýbrž až v tom, kdy se po rozbalení zásilky obdarovaný rozhodl dar přijmout nebo nikoliv. Je tedy zapotřebí počítat s určitým časovým odstupem, během něhož se obdarovaný může seznámit s tím, co je mu darováno.“ (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR spis. zn. 4 Cz 17/91).

2.9.7 Darování a převod členských práv a povinností v družstvu od 1.1.1992

Dojde-li k bezplatnému převodu členských práv a povinností v družstvu, nelze v tomto případě aplikovat § 628 a násl. občanského zákoníku s odůvodněním, že se nejedná o darovací smlouvu.

„Smlouva o převodu členských práv a povinností v družstvu není v obchodním zákoníku upravena jako zvláštní typ smlouvy ve smyslu ustanovení § 269 odst. 1 obchodního zákoníku, jde však o nepojmenovanou smlouvu speciálně upravenou kogentním ustanovením § 230 obchodního zákoníku, mající charakter absolutního obchodního závazkového vztahu (§ 261 odst. 3, písm d) obchodního zákoníku). Jedná se o závazkový vztah, na který se bez ohledu na to, že subjektem tohoto právního vztahu nejsou podnikatelé, vztahuje právní úprava obsažená v obchodním zákoníku. Z tohoto důvodu nelze na tento obchodní závazkový vztah, kterým se bezplatně mimo jiné poskytuje i právo, být s úmyslem darovat, aplikovat ustanovení vztahující se k pojmenované smlouvě, jako je darovací smlouva upravená v § 628 občanského zákoníku.“

(viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 33 Cdo 2564/98).

2.9.8 Darování a převod členských práv a povinností v družstvu do 1.1.1992

Časově novější judikatura dále upřesňuje, že:

„Je-li smlouva o převodu členských práv a povinností v družstvu bezúplatná, pak může mít takový převod povahu darování. Na místě je potom především i analogická aplikace ustanovení § 630 občanského zákoníku, upravující možnost vrácení daru.

K tomu je zapotřebí uvést, že v tomto případě se jedná o navrácení majetkových hodnot převedených smlouvou o převodu členských práv a povinností v bytovém družstvu k datu před 1.1.1992, tedy v době, kdy občanský zákoník neobsahoval ustanovení § 630 a kdy neexistoval obchodní zákoník.“

(viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 296 Odo 266/2005)

2.10 Vynětí některých věcí z občanskoprávního styku při darování

Některé věci však mohou být vyňaty z občanskoprávního styku, zejména z dispozice vůbec a nebo možnost dispozice s nimi je omezena. Takovými věcmi jsou věci, jejichž nabývání, zcizování a jiné dispozice s nimi upravují zvláštní, zpravidla správní předpisy. Nejčastěji se jedná o zbraně a drogy. V případě zbraní je takovým předpisem zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu. V § 8 je uvedeno, že nabývat do vlastnictví, s výjimkou dědění

(§ 66), a držet nebo nosit zbraň nebo střelivo může pouze ten, kdo je držitelem zbrojního průkazu nebo zbrojní licence, pokud zákon nestanoví jinak. V případě převzetí daru - střelné zbraně, jejích částí nebo munice apod., v době kdy obdarovaný není k takovému držení oprávněný (není držitelem povolení, licence či zbrojního průkazu s ohledem na kategorii zbraně, munice atd. podle zákona o střelných zbraních a střelivu), vyjma zbraní kategorie D dle § 8 zákona o střelných zbraních a střelivu, mohl by se takovým jednáním (převzetím daru a jeho držením) obdarovaný dopustit trestného činu nedovoleného ozbrojování podle § 277 trestního zákona. Obdobně by tomu bylo i v případě kdyby dárce jako předmět daru předal obdarovanému látku uvedenou v příloze č. 2 nařízení vlády č. 467/2009 Sb. V takovém případě by se pravděpodobně dopustil trestného činu, jak obdarovaný, tak i dárce samotný. Z hlediska závažnosti jednání by bylo pro společnost škodlivější již jednání dárce, který takový stav vyvolal. Skutkově by dárce naplnil podstatu trestného činu Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 281 trestního zákona, neboť jinému jinak opatřil látku uvedenou v příloze č. 2 nařízení vlády č. 467/2009 Sb., za což se považuje i darování. Obdarovaný by se mohl následným držením takové látky dopustit trestného činu přechovávání omamné a psychotropní látky a jedy podle § 282 trestního zákona.

2.11 Zvláštní úprava darování mimo občanský zákoník

Zvláštní úpravu podmínek darování obsahuje zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon), který používá shodně s občanským zákoníkem pojmů „dárce, darování“, avšak na vztahy jím upravené je aplikace § 628 a násl. vyloučena. (viz. Hlava devátá - společná a přechodná ustanovení transplantačního zákona - § 31). Darováním je zde míněn odběr lidských tkání nebo orgánů určených k transplantaci od žijícího dárce nebo zemřelého dárce včetně zdravotní péče (u živého dárce) mu poskytované za účelem rekonvalescence.

3 VRÁCENÍ DARU

Jedním z právních následků darování je i právo dárce domáhat se vrácení daru. Pro vrácení daru však musí být splněny zákonem stanovené podmínky.

3.1 Současná a přecházející právní úprava vrácení daru v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb.

Jak již bylo řečeno v předcházející části o darování, občanský zákoník č. 40 z roku 1964 Sb., v platném znění obsahuje již druhou formu paragrafového znění nejenom darování, ale i vrácení daru. I původní znění ve vztahu k vrácení daru bylo platné pouze do 31.12.1991 a z důvodu celkových změn ve společnosti a názoru, že občanský zákoník z r. 1964 sledoval jako svůj hlavní cíl preferenci ochrany socialistického vlastnictví, bylo změněno. Na rozdíl od darování však bylo znění občanského zákoníku o vrácení daru opravdu jen mírně upraveno. To se dotklo, mimo odlišného uspořádání a číselného označení paragrafů jednoho ze základních pojmových znaků vrácení daru, a to „hrubého porušení socialistického soužití“, který byl nově formulován.

3.1.1 Současná právní úprava vrácení daru v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb.

V ustanovení § 630 občanského zákoníku se uvádí: *„Dárce se může domáhat vrácení daru, jestliže se obdarovaný chová k němu nebo členům jeho rodiny tak, že tím hrubě porušuje dobré mravy“*.

Obecně

Jak již bylo uvedeno, může se dárce podle § 630 občanského zákoníku domáhat vrácení daru, pokud se obdarovaný k němu nebo členům jeho rodiny chová tak, že tím hrubě porušuje dobré mravy. Okamžikem kvalifikovaného jednání, které naplňuje znaky uvedené v § 630 občanského zákoníku, vzniká dárce právo se domáhat vrácení daru, tedy požadovat po obdarovaném vrácení toho, co bylo předmětem darování. Jestliže využije dárce tohoto práva, zaniká darovací vztah okamžikem, kdy projev jeho vůle došel obdarovanému. Ruší se tedy darovací smlouva a obnovuje se původní vztah, tj. obnoví se vlastnictví dárce k věci ex nunc a obdarovaný, který se stal neoprávněným držitelem, má povinnost dárce věc vydat (§ 126 odst. 1 občanského zákoníku).

3.1.2 Přejíždějící právní úprava vrácení daru v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb.

Materie obsažená nyní v § 629 občanského zákoníku byla v minulosti upravena ve srovnatelné podobě v § 408 občanského zákoníku ve znění:

„Dárce je povinen při nabídce daru upozornit na vady, o nichž ví. Má-li věc vady, na které dárce neupozornil, je obdarovaný oprávněn věc vrátit“.

Poslední předmětné ustanovení k darování - § 630 občanského zákoníku byl v minulosti upraven v § 409 občanského zákoníku ve znění:

„Dárce se může domáhat vrácení daru, jestliže se obdarovaný chová k němu nebo k členům jeho rodiny tak, že tím hrubě porušuje pravidla socialistického soužití.“

V přechodných ustanoveních zák. č. 509/1991 Sb., který s účinností k 1.1.1992 nahradil úpravu výše citovanou zněním zakotveným v § 629 a 630 občanského zákoníku se v § 868 uvádí:

„Pokud dále není uvedeno jinak, řídí se ustanoveními tohoto zákona i právní vztahy vzniklé před 1. lednem 1992; vznik těchto právních vztahů, jakož i nároky z nich vzniklé před 1. lednem 1992 se však posuzují podle dosavadních předpisů“.

Lze tedy konstatovat, že nastala-li skutečnost opodstatňující vrácení daru od 1.1.1992, uplatní se ustanovení občanského zákoníku v podobě od uvedeného data.

3.2 Základní pojmy právní úpravy vrácení daru

Základními pojmy vrácení daru podle občanského zákoníku jsou dobré mravy a jejich hrubé porušení. Dalším důležitým pojmem, mimo již zdůrazněných pojmů v této práci, je člen rodiny dárce.

3.2.1 Dobré mravy

Občanský zákoník v § 3 odst. 1 uvádí, že:

„Výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práva a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy“.

Občanský zákoník, ale ani jiný právní předpis však, neobsahuje definici pojmu dobré mravy. Tuto definici nelze ani dovodit z výše uvedeného ustanovení § 3 odst. 1 zákoníku. Otázkou definice dobrých mravů se však opakovaně zabýval Nejvyšší soud České republiky. Obecně konstatoval následující:

„Dobrymi mravy spolecnosti je nutno chapat souhrn urcilych etickyh a kulturnich obecně zachovavanych a uznavanych zasad, spolecenskych a mravnich norem, jez v historickem vyvoji vykazují jistou neměnnost a jejichž dodržování je často zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti. Tento obecný horizont, který vývojem společnosti rozvíjí i svůj morální obsah v prostoru a čase, musí být posuzován z hlediska konkrétního případu také právě v daném čase, na daném místě a ve vzájemném jednání účastníků právního vztahu. Při hodnocení dobrých mravů musí být brán zřetel na konkrétní individualizovaný případ a nezáleží tolik na subjektivním názoru jednotlivce, jako na hodnocení společenském, objektivizovaném. V každém konkrétním případě je pro použití ustanovení § 3 odst. 1 občanského zákoníku podstatné a rozhodující, seznání konkrétních skutkových zjištění, které buď to odůvodňují nebo moderují užití tohoto ustanovení“. (viz. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 4458/2007, 33 Odo 1526/2006, 29 Cdo 228/2000, 33 Odo 538/2003, 33 Odo 1244/2004 a nebo 33 Odo 29/2005).

3.2.2 Hrubé porušení dobrých mravů

Podle ustanovení § 630 občanského zákoníku se dárce může domáhat vrácení daru, jestliže se obdarovaný chová k němu nebo členům jeho rodiny tak, že tím hrubě porušuje dobré mravy. Podle uvedeného ustanovení právní vztah z darování zaniká na základě kvalifikovaného porušení dobrých mravů chováním obdarovaného vůči dárce, popř. členům jeho rodiny, a dále na základě jednostranného projevu dárce vůči obdarovanému, kterým se domáhá vrácení daru. Právo na vrácení daru vzniká dárce okamžikem jednání obdarovaného, který svým chováním hrubě porušil dobré mravy. Ruší se tedy darovací smlouva a obnovuje se původní vztah, tj. obnoví se vlastnictví dárce k věci ex nunc a obdarovaný, který se stal neoprávněným držitelem má povinnost dárce věc vydat (§ 126 odst. 1 občanského zákoníku). Výklad pojmu „rozpor s dobrými mravy“, který je významný z hlediska aplikace § 630 občanského zákoníku, jakož i kvalifikaci „hrubého porušení dobrých mravů“ obdarovaným ve vztahu k dárce a členům jeho rodiny, včetně jeho intenzity, jako podmínky vrácení daru, podle uvedeného ustanovení, není v občanském zákoníku, ale ani v jiném předpise, definován. Otázkou definice hrubého porušení dobrých mravů se však opakovaně, stejně jak tomu je i u definice dobrých mravů, zabýval Nejvyšší soud České republiky. V nich konstatoval následující:

„Pokud jde o aplikovatelnost § 630 občanského zákoníku, ustálila se judikatura na názoru,

že k naplnění skutkové podstaty pro vrácení daru směřuje pouze takové závadné jednání obdarovaného vůči dárci nebo členům jeho rodiny, které z hlediska svého rozsahu a intenzity nezbuzuje žádné pochybnosti o jeho kolizi s dobrými mravy. Předpokladem úspěšného uplatnění práva dárců totiž není jakékoliv nevhodné chování obdarovaného, ale takové chování, které s ohledem na všechny okolnosti konkrétního případu lze kvalifikovat jako hrubé porušení dobrých mravů. Nejčastěji půjde o porušení značné intenzity nebo o porušování opakované či soustavné, a to ať už fyzickým násilím, hrubými urážkami, neposkytnutím potřebné pomoci apod. Zákon však neukládá, že by závadné chování muselo dosáhnout intenzity trestného činu nebo přestupku. Ne každé chování, které není v souladu se společensky uznávanými pravidly slušného chování ve vzájemných vztazích mezi lidmi, naplňuje znaky skutkové podstaty § 630 občanského zákoníku. Předpokladem aplikace tohoto ustanovení je kvalifikované porušení morálních pravidel určitým chováním obdarovaného, jehož intenzita a závažnost je hodnocena podle objektivních kritérií a nikoliv jen podle subjektivního názoru dárce. Dárce se však jako důvodu k vrácení daru nemůže dovolávat skutkových okolností, jež nastaly či existovaly v době před darováním a za nichž byl právní úkon učiněn a o nichž obě strany při uzavírání smlouvy věděly.“

(viz. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 33 Cdo 1936/2008, 29 Cdo 1708/2000, 33 Odo 134/2003, 33 Odo 1192/2003, 33 Odo 1420/2005, 33 Odo 538/2003, 33 Odo 29/2005, 33 Odo 1420/2005).

Úvahy o aplikovatelnosti ustanovení § 630 občanského zákoníku se vždy musí odvíjet od posouzení všech zvláštností každého případu individuálně a závěry v tom kterém případě lze jen velmi obtížně zobecnit a tedy i použít na případy skutkově odlišné.

Důvodem k vrácení daru však není chování, jímž zákonný zástupce nezletilé obdarované hrubým způsobem porušuje dobré mravy vůči dárci. S kritériem hrubého rozporu s dobrými mravy lze poměřovat pouze jednání, kterým se obdarovaný vůči dárci sám dopustí. Nelze zde zahrnout jednání osob blízkých obdarovanému, jeho zákonného zástupce apod.. Skutečnost, že se k dárci způsobem uvedeným v § 630 občanského zákoníku chovali příslušníci rodiny obdarovaného, je pro závěr o naplnění předpokladů pro vrácení daru irelevantní. Právně významné je totiž jen, jak je již výše uvedeno, pouze chování obdarovaného k dárci, případně členům jeho rodiny.

(viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 33 Odo 1192/2003).

3.2.3 Člen rodiny dárce

V ustanovení § 630 občanského zákoníku se uvádím, že „Dárce se může domáhat vrácení daru, jestliže se obdarovaný chová k němu **nebo členům jeho rodiny** tak, že tím hrubě porušuje dobré mravy.“

„V létech před rokem 1989 se rodina považovala za jakýsi základní prvek státu. Rodina (podle sociologické definice) je skupina osob (případně více skupin osob) navzájem spjatých pokrevními svazky, manželstvím (nebo srovnatelným právním vztahem) nebo adopcí, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí. Existuje několik variant uspořádání rodiny. Základní ("jádrovou") rodinu tvoří muž a žena a jejich děti, zatímco rozšířená rodina zahrnuje prarodiče, tety, strýce a bratrance. Další modely jsou polygamní (obvykle patriarchální) rodina a neúplná rodina s jedním rodičem (obvykle ženou). Rodinu lze však zároveň i chápat jako malou skupinu osob, které jsou navzájem spojeny nejen manželskými a příbuzenskými vztahy, ale i jinými obdobnými vztahy a zvláště společným způsobem života. Další definice popisují rodinu prostřednictvím jejich funkcí: funkce reprodukční, sociálně ekonomické, kulturně výchovné, sociálně psychologické a emocionální.

Konkretizace osob, za které lze považovat členy rodiny, není zákonem přímo stanovena. V takovém případě se logicky přímo nabízí nabízí zákon o rodině č. 94/1963 Sb., v platném znění. Uvedený zákon však pouze upravuje nejprve ve své první části vznik, zánik, neplatnost a vztahy mezi manžely, v části druhé pak rodičovskou zodpovědnost, výchovná opatření, určení rodičovství, osvojení, poručenství a opatrovnictví, v třetí předposlední části vzájemnou vyživovací povinnost rodičů a dětí, vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými, vyživovací povinnost mezi manžely, výživné rozvedeného manžela, příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce a společná ustanovení a v závěrečné čtvrté části potom obvyklá závěrečná ustanovení.

Například v § 1 odst. 2 zákona o rodině je pojem rodiny užitý následovně: „Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí.“ Jde ovšem jen o vymezení účelu manželství. Zákon užívá pojem rodina ještě v další souvislostech, které se dotýkají vztahu rodičů a dětí, případně manželů (při vymezení vztahů mezi manžely - „hmotné zajištění rodiny po uzavření manželství“, „uspokojování potřeb rodiny“, nebo při vymezení rodičovské odpovědnosti - „úhrada společných opotřeb rodiny“, atd.). Zvláštností je, že pojem prarodiče v původním znění občanského zákona vůbec nenalezneme. Osoba prarodiče, v tomto původním znění, nemohla být z rodinného práva úplně eliminována, je zde však uváděna velmi skrytě a její funkce je značně oslabená. Pojem prarodič byl do zákona o

rodině vložen až novelou zákona o rodině č. 91/1998 Sb. Touto novelou doznal prarodič posíleného postavení v rodinném právu.

Novela výslovně hovoří o prarodičích v § 27 odst. 4 zákona o rodině: „Vyžaduje-li to zájem dítěte a poměry v rodině, může soud upravit styk dítěte s prarodiči a sourozenci.“ Při uvedené úpravě zákona o rodině je proto nezbytné vycházet z nejbližší úpravy obdobného pojmu rodina, a to z § 116 občanského zákoníku, který vymezuje pojem osoby blízké. Podle tohoto ustanovení je osobou blízkou příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel, dále pak jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní. Je nutno vyjít z textu zákona, v němž zákonodárce na prvním místě mezi osobami blízkými uvedl příbuzné v řadě přímé, kterými jsou nejen rodiče a děti, ale také prarodiče a jejich vnuci, event. i pravnuci. Uvedenou preferenci příbuzných v řadě přímé akceptuje i zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon, který obdobným způsobem vymezuje osoby blízké v § 123, kterou se rozumí příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec, manžel a partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké jen tehdy, kdyby újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní. Příkladně trestnost činu Nadržování podle § 363 trestního zákona zaniká, spáchá-li pachatel tento čin ve prospěch osoby blízké, s výjimkou těch nejzávažnějších a společensky nejškodlivějších, přesně citovaných trestných činů a dále v úmyslu opatřit sobě nebo jinému majetkový prospěch. Osoba blízká je ale „zvýhodňována“ i v dalších ustanoveních. Naopak podle § 42 písm. h) trestního zákona může být přítěžující okolností, že pachatel spáchal trestný čin ke škodě dítěte, osoby blízké, těhotné, nemocné, zdravotně postižené, vysokého věku nebo nemohoucí. Taktéž zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, v platném znění, staví příbuzné v řadě přímé na první místo, když ve svém § 100 odst. 1 dává právo odeprít výpověď „svědkům, kteří jsou příbuznými obviněného v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel a druh“; stejným subjektům, pokud jsou v postavení poškozeného, přísluší podle § 163a odst. 1 trestního řádu u vymezených trestných činů dispoziční právo se zahájením (i pokračováním) trestního stíhání příbuzného v řadě přímé, který může být stíhán pouze na základě souhlasu poškozeného. Z uvedených právních úprav vyplývá, že příbuzní v řadě přímé včetně sourozenců, zaujímají v našem právním řádu postavení osob nejbližších, a požívají tak evidentně výsadnějšího právního postavení mezi osobami blízkými. Nejvyšší soud České republiky z tohoto důvodu dospěl k závěru, že vztah příbuzných v řadě přímé, je nutno zahrnovat do pojmu rodina ve smyslu § 630 Občanského

zákoníku. Není proto možné ztotožňovat pojem „osoba blízká“ s pojmem „člen rodiny“. V zásadě je zapotřebí vycházet z toho, že pojem člen rodiny je užší“.

(viz. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 33 Cdo 134/2003, 29 Cdo 228/2000)

3.3 Formy a náležitosti projevu vůle - výzvy k vrácení daru

Náležitosti právního úkonu jsou ve své podstatě požadavky zákonem kladené na určitý právní úkon. Právní úkon musí být učiněn, co se vůle týče, svobodně a vážně, a co se projevu týče určitě a srozumitelně.

Formou právního úkonu se rozumí forma projevu vůle konkrétní osoby. Občanské právo vychází se zásady bezformálnosti projevu, což znamená, že právní úkon lze provést v jakékoliv formě s výjimkou, kdy je zvláštní forma stanovena právním předpisem. I přesto, jestliže není forma přímo stanovena, mohou si účastníci právního vztahu dohodnout pro právní úkon určitou formu. V tomto smyslu můžeme formu rozdělit na formu zákonnou a smluvní. Nedodržením zákonné formy se právní úkon stává absolutně neplatným avšak nedodržením smluvní formy se stává pouze relativně neplatným. Uvedené formy právního úkonu mohou mít různou podobu. Primární třídění většinou rozděluje formu projevu na ústní formu (mluvené slovo) a písemnou formu právního úkonu. Další sekundární třídění se provádí zejména ve vztahu k písemné formě. Zde se pak rozděluje na písemnou formu prostou a formu úředního zápisu.

3.3.1 Forma výzvy k vrácení daru

Jak již bylo uvedeno, výzva k vrácení daru je jednostranným právním úkonem, který vede k zániku darovací smlouvy. Dle ustanovení § 40 odst. 2 občanského zákoníku může být písemně uzavřená smlouva změněna nebo zrušena pouze písemně. Z toho lze vyvodit, že u darovací smlouvy, která byla uzavřena písemně (obligatorně je-li předmětem daru nemovitost a konsensuální darovací smlouva), musí mít i výzva k vrácení daru písemnou formu. Písemnou formu lze však doporučit i u vrácení daru poskytnutého na základě ústně uzavřené darovací smlouvy, když důkazní břemeno ohledně všech náležitostí výzvy na vrácení daru je na dárci. Nicméně ústní výzva k vrácení daru u smlouvy, která byla uzavřena ústní formou je platná, se všemi důsledky týkajícími se zániku vlastnického práva obdarovaného k předmětu daru a obnovení vlastnického práva dárce. Písemná forma je podle § 46 občanského zákoníku předepsána pouze pro určité dvoustranné právní úkony, nikoliv pro jednostranný právní úkon, kterým je výzva k vrácení daru.

3.3.2 Náležitosti projevu vůle - výzvy k vrácení daru

Pro náležitosti úkonu vrácení daru platí obecná ustanovení o právních úkonech obsažená v § 34 a násl. občanského zákoníku. Proto k platnosti úkonu směřujícího k vrácení daru je nezbytné, aby v něm dárce uvedl zcela konkrétní skutečnosti, v nichž spatřuje hrubé porušení dobrých mravů vůči němu, a to z důvodu jejich přezkoumatelnosti, a tedy zákonnosti a právní jistoty. Za platný písemný projev vůle dárce k vrácení daru není možné považovat např. zaslání dopisu, v němž dárce jen obecně konstatuje hrubé porušení dobrých mravů obdarovaným vůči němu dle § 630 občanského zákoníku a ze kterého nelze dovodit které konkrétní jednání za něj dárce považuje.

„Argumentace, že není třeba konkretizovat jednání, jímž obdarovaný hrubě porušil dobré mravy v případě, že dar ve smyslu § 630 občanského zákoníku vrátí obdarovaný dobrovolně, je nepřipadná, a to i v době, kdy se obdarovaný dohodne s dárce na vrácení daru na základě jejich souhlasné vůle. Povinnost obdarovaného vrátit předmět darovací smlouvy totiž není závislá na tom, zda dárce uplatní právo na vrácení daru u soudu či nikoliv.“

(viz. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 33 Odo 936/2006)

Úkon obsahující vrácení daru však může být zakotven i v žalobě a jeho zamýšlené právní účinky jednostranného hmotněprávního úkonu dárce nastanou okamžikem doručení žaloby obdarovanému, za splnění podmínek ustanovení § 630 občanského zákoníku.

Může však dojít i k situaci, která je uvedena v prvním odstavci úkonů k vrácení daru, kdy je mimo zaslání písemné výzvy k vrácení daru zjevně neplatné pro neurčitost, zároveň i podána žaloba obsahující vrácení daru, kde je již přímo popsáno konkrétní jednání obdarovaného, ve kterém dárce spatřuje hrubé porušení dobrých mravů.

„Podle § 35 odst. 2 občanského zákoníku je třeba právní úkony vyjádřené slovy vykládat nejenom podle jejich jazykového vyjádření, ale zejména též podle vůle toho, kdo právní úkon učinil, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem. Tohoto interpretačního pravidla je nutno využít i tehdy, kdy obsah jednoho právního úkonu není jednoznačný z hlediska jeho věcného obsahu, a až za situace, kdy ani dalším z nich nelze neurčitost odstranit, je možno považovat úkon za neplatný pro neurčitost podle § 37 odst. 1 občanského zákoníku.“

(viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1620/2001).

3.4 Možnost odchylného sjednání podmínek vrácení daru

V darovací smlouvě si mohou účastníci práva a povinnosti ujednat odchylně od ustanovení § 630 občanského zákoníku. Kromě zákonných předpokladů uvedených v ustanovení § 630 občanského zákoníku si mohou ujednat další podmínky, za nichž lze zrušit vztah z darovací smlouvy.

Soudní praxe dospěla k názoru, že ustanovení § 630 občanského zákoníku není kogentním ustanovením ale ustanovením dispozitivním. Lze tedy dohodou stran sjednat přísnější podmínky pro vrácení daru. Tyto podmínky však musí být, v případě písemné darovací smlouvy, výslovně v ní uvedené. Obecné konstatování v darovací smlouvě, že dárce se může domáhat vrácení daru v případě, že by se k dárci nebo členům jeho rodiny zachoval obdarovaný způsobem, který by odporoval dobrým mravům, nezakládá další předpoklad pro vrácení daru.

3.5 Další konkretizované způsoby jednání hrubě porušujícího dobré mravy

„Za hrubé porušení dobrým mravů lze též považovat i dlouhodobé nebo opakované neplnění si vyživovací povinnosti obdarovaného vůči dceři dárkyně, bez ohledu na konkrétní výši vyživovací povinnosti a s tím související výši vzniklého dluhu na výživném. Takové jednání obdarovaného může být v příkré kolizi s dobrými mravy a může naplňovat skutkovou podstatu ustanovení § 630 občanského zákoníku. Je však zapotřebí konkrétní posouzení skutkových okolností každého individuálního případu, zejména pak k pohnutce obdarovaného neplatit výživné, nebo jej platit jen zčásti, jeho aktuální sociální možnosti apod.“

(viz. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 33 Cdo 1936/2008)

Dalším jednáním, ve kterém lze spatřovat hrubé porušení dobrých mravů, mimo jednání uvedených v obecném rozboru a v předcházejícím konstatování, je i jednání níže popsané. Dárce v tomto případě daroval nemovitosti obdarovanému - svému sourozenci a v této době došlo zároveň i k ústní dohodě mezi dárcem a obdarovaným o rozdělení cenného, rodově-historického movitého majetku po rodičích. Z ryze praktických důvodů však došlo k odvozu těchto movitých věcí do obydlí obdarovaného. Dárce nemovitosti řádně daroval obdarovanému, avšak obdarovaný se již odmítl spravedlivě podělit o movité věci po rodičích.

„Věci po předcích mají zpravidla pro potomky nezaměnitelnou a ničím nenahraditelnou hodnotu, neboť jsou schopny navodit vzpomínky na blízké osoby, které již nežijí. Svoji velkou hodnotu mají i v tom smyslu, že jsou v některých případech i předávány dalším potomkům. Postoj, který v uváděném příkladě zaujal obdarovaný k dělbě movitých věcí poukázaných

dárci a obdarovanému jejich rodiči, je svým obsahem v prostoru a čase a ve vzájemném jednání účastníků právního vztahu v příkré kolizi s dobrými mravy a naplňuje skutkovou podstatu ustanovení § 630 občanského zákoníku.“

(viz. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 33 Odo 1420/2005)

3.6 Zcizení daru obdarovaným

V rámci práva dárce směřujícího k vrácení daru však může dojít k situaci, že obdarovaný dar poté, co se stal jeho vlastníkem, zcizí.

1. Dojde-li k tomu až poté, co je obdarovanému doručena důvodná výzva k vrácení daru podle § 630 občanského zákoníku, tj. v čase, kdy se již dárce v důsledku naplnění podmínek tohoto ustanovení s účinky ex nunc, stane opět vlastníkem darované věci, jde potom o neplatný převod vlastnického práva a v takovém případě zůstává právo dárce na vrácení konkrétního předmětu daru zachováno.
2. *dojde-li k tomu až poté, co obdarovaný zcizí darovanou věc ještě před tím, než dojde k doručení výzvy k vrácení daru, není možné platnost tohoto převodu vlastnického práva - zcizení z hlediska oprávnění obdarovaného zpochybňovat, neboť v době převodu obdarovanému náleželo vlastnické právo a tím i právo s věcí nakládat (§ 123 občanského zákoníku). V tomto případě obdarovaný tak z důvodů, které jsou v souladu se zákonem, nemůže splnit svoji povinnost předat konkrétní předmět daru a tuto povinnost nemůže mít ani nový vlastník darované věci (ochrana dobré víry třetích osob). To však není odporující tomu, že pokud byly splněny podmínky § 630 občanského zákoníku, okamžikem doručení výzvy k vrácení daru povinnost obdarovaného k vrácení daru vznikla. Právo dárce na vrácení daru na základě zákona nelze činit v závislosti na tom, jak obdarovaný s darem samotným naloží. Zákonné právo dárce není možné vyloučit z důvodu, že obdarovaný předmět daru již nemá ve svém vlastnictví nebo držení. Podstatné je, že obdarovaný získal od dárce bezplatně věc, právo nebo majetkovou hodnotu, kterou za splnění zákonných podmínek je povinen vrátit. Nemůže-li tak učinit z výše uvedených důvodů in natura, je povinen poskytnout dárci náhradu - ekvivalent v podobě peněžitého plnění podle zásad o bezdůvodném obohacení (§ 458 občanského zákoníku). Nelze totiž připustit, aby se obdarovaný v případě, že dar vzápětí po jeho obdržení zcizí, mohl chovat k dárci a jeho rodině způsobem hrubě odporujícím dobrým mravům, aniž by hrozil následek, že v důsledku negativního chování bude povinen dar vrátit.*

(viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 33 Odo 563/2004).

Asi v tomto směru nejkomplicovanější, by byla situace primárně obdobná, jako je uvedeno v bodě 2. Obdarovaný ještě před doručením výzvy k vrácení daru zcizí jednu ideální polovinu nemovitosti. I platnost tohoto převodu vlastnického práva - zcizení (z části) z hlediska oprávnění obdarovaného nelze zpochybňovat, neboť v době převodu obdarovanému náleželo vlastnické právo a tím i právo s věcí nakládat (§ 123 občanského zákoníku). V takovém případě lze žádat vydání jedné ideální poloviny nemovitosti, tedy žádat určení, že původní dárce je podílovým spoluvlastníkem nemovitosti, která je ve vlastnictví obdarovaného a zároveň žádat náhradu - ekvivalent v podobě peněžitého plnění podle zásad o bezdůvodném obohacení. Pokud však soudem bylo rozhodnuto pouze o kvalifikovaném naplnění znaků ustanovení § 630 občanského zákoníku a nebylo současně rozhodnuto o výši peněžitého plnění v případě druhé poloviny nemovitosti podle zásad o bezdůvodném obohacení, potom je nutné upozornit, že v tomto případě promlčecí doba činí u práva na vydání plnění z bezdůvodného obohacení dva roky od okamžiku, kde se oprávněný dozví, že k němu došlo a kdo se na jeho úkor obohatil a tři roky od jeho vzniku objektivně.

3.7 Zápis vlastnického práva k nemovitosti do katastru nemovitostí po doručení výzvy k vrácení daru

Samotná výzva k vrácení daru, byť splňuje veškeré zákonem stanovené náležitosti a byla doručena řádně obdarovanému, nemůže být listinou způsobilou k provedení zápisu vlastnického práva k nemovitosti v katastru nemovitostí zpět na dárce. Dle ustanovení § 1 odst. 3 zákona o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem se zápisem rozumí:

1. vklad
2. záznam
3. poznámka

3.7.1 Vklad

Vlastnické právo se zapisuje do katastru nemovitostí zápisem vkladu práva nebo výmazu vkladu práva pokud zákon o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem nestavoví jinak. Vlastnické právo vzniká, mění se nebo zaniká dnem vkladu do katastru nemovitostí. Právní účinky vkladu vznikají na základě pravomocného rozhodnutí o jeho povolení ke dni, kdy návrh na vklad byl doručen příslušnému katastrálnímu úřadu. Vklad

vlastnického práva do katastru nemovitostí je v praxi nejčastěji prováděn na základě oboustranných smluv (darovací smlouva).

3.7.2 Záznam

Vlastnické právo které vzniklo, změnilo se nebo zaniklo ze zákona, rozhodnutím státního orgánu, příklepem licitátora na veřejné dražbě, vydržením, přírůstkem a zpracováním se zapisuje do katastru nemovitostí záznamem, a to na základě listin vyhotovených státními orgány a jiných listin osvědčující právní vztahy, které jsou uvedeny zejména ve vyhlášce Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního č. 26/2007 Sb., kterou se provádí zákon č. 265/1995 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů (katastrální vyhláška). Listiny vyhotovené státními orgány zasílají jejich zhotovitelé příslušnému katastrálnímu úřadu k provedení záznamu do katastru nemovitostí do třiceti dnů ode dne jejich pravomoci, popřípadě jejich vyhotovení.

Vlastnické právo k nemovitosti, která byla předmětem daru pod doručení výzvy k vrácení daru lze zaznamenat do katastru nemovitostí na základě souhlasného prohlášení, potvrzení o zániku práva oboje vyhotovené v souladu s ustanovením § 40 vyhl. č. 26/ 2007 Sb., v platném znění , popřípadě na základě rozhodnutí soudu o žalobě na vrácení daru (když vlastnické právo dárce předmětu daru vzniká na základě § 630 občanského zákoníku dnem doručení platné výzvy k vrácení daru obdarovanému).

Souhlasné prohlášení

Dle ustanovení § 40 odst. 3 vyhl. č. 26/ 2007 Sb., v platném znění musí souhlasné prohlášení obsahovat:

1. označení účastníků (zpravidla původního dárce a původního obdarovaného)
2. označení nabyvatele práva
3. označení nemovitostí údaji podle katastrálního zákona
4. označení práva které vzniklo popřípadě se změnilo nebo zaniklo
5. odkaz na ustanovení zvláštního právního předpisu podle kterého ke vzniku, změně nebo zániku práva došlo (v našem případě § 630 občanského zákoníku)
6. uvedení právních skutečností které vedly ke vzniku změně nebo zániku práva
7. prohlášení účastníků souhlasného prohlášení, že práva k nemovitostí nejsou sporná ani pochybná

Podpis na souhlasném prohlášení musí být úředně ověřen.

Potvrzení o zániku práva

Dle ustanovení § 40 odst. 4 vyhl. č. 26/ 2007 Sb., v platném znění musí potvrzení o zániku práva obsahovat:

1. označení osoby která potvrzení vydává (v našem případě původní obdarovaný)
2. označení toho jehož právo zaniklo
3. označení nemovitostí údaji podle katastrálního zákona
4. označení práva, které podle potvrzení zaniklo
5. odkaz na ustanovení zvláštního právního předpisu podle kterého k zániku práva došlo (v našem případě § 630 občanského zákoníku)

6. uvedení právních skutečností, které vedly i zániku práva

Podpis na potvrzení o zániku práva musí být úředně ověřen.

Pokud obdarovaný neposkytne součinnost k vyhotovení souhlasného prohlášení či potvrzení o zániku práva, nezbyvá dárce nic jiného než se s žalobou na vrácení daru obrátit na příslušný soud, přičemž výsledkem takového řízení může být vydání rozhodnutí, které bude podkladem pro zápis vlastnického práva dárce do katastru nemovitostí k darovaným nemovitostem záznamem.

3.7.3 Poznámka

Dle ustanovení § 9 odst. 1 písm. b) zákona č. 265/1992 Sb., zapíše katastrální úřad do katastru nemovitostí poznámku na základě podaného žalobního návrhu, kterým se navrhovatel domáhá, aby soud vydal rozhodnutí týkající se nemovitostí evidovaných v katastru nemovitostí na jehož základě by mohl být proveden záznam vlastnického práva. Z toho důvodu lze doporučit, aby žalobce podávající žalobu na vrácení daru (určení vlastnického práva) bezprostředně po podání žaloby podal u příslušného katastrálního úřadu návrh na zápis poznámky o probíhajícím soudním řízení. I když nelze vyloučit převod vlastnického práva k předmětu daru po podání žaloby, významným způsobem žalobce omezí dispozici obdarovaného s předmětem daru po podání žaloby, když není v zájmu žádného kupujícího (popř. obdarovaného) nabyt nemovitost, jež je předmětem soudního řízení. Zápis poznámky v katastru nemovitostí neomezuje dispozici, avšak s ohledem na publicitu takového zápisu lze v případě převodu nemovitostí namítat nedostatek dobré víry třetí osoby (kupujícího či obdarovaného).

3.8 Speciální případy vrácení daru

3.8.1 Vrácení daru po vydání exekučního příkazu postihujícího dar samotný

V praxi nelze vyloučit situaci, aby se předmět darovací smlouvy stal předmětem vykonávacího či exekučního řízení.

„Podle § 335a) odst. 1 občanského soudního řádu je pro nařízení výkonu rozhodnutí prodejem nemovitostí rozhodující stav v době zahájení řízení. Podle § 47 odst. 4 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) majetek, který je postižen exekučním příkazem, nesmí povinný převést na jiného, zatížit ho nebo s ním jinak nakládat. Právní úkon, kterým povinný porušil tuto povinnost je neplatný.

V ustanovení § 335 odst. 1 občanského soudního řádu- Prodej nemovitostí se uvádí: „ Výkon rozhodnutí prodejem nemovitostí může být nařízen jen když oprávněný označí nemovitost, jejíž prodej navrhuje, a jestliže listinami vydanými nebo ověřenými státními orgány, popřípadě též veřejnými listinami notáře doloží, že nemovitost je ve vlastnictví povinného“. Nemovitostí se při výkonu rozhodnutí jejich prodejem rozumí nemovité věci a byty nebo nebytové prostory ve vlastnictví podle zvláštního zákona. O tom, že byl podán návrh na nařízení výkonu rozhodnutí prodejem nemovitostí, soud vyrozumí příslušný katastrální úřad.

Podle ustanovení § 338 odst. 1 věty první občanského soudního řádu, na výkon rozhodnutí prodejem spoluvlastnického podílu k movité věci nebo nemovitosti se užije ustanovení o výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí a nemovitostí.

V ustanovení § 323 odst. 1 občanského soudního řádu- Prodej movitých věcí se uvádí: Výkon rozhodnutí může být nařízen podle návrhu oprávněného s výslovným určením věcí, které mají být prodány, nebo bez tohoto určení“.

Splnění předpokladů pro nařízení výkonu rozhodnutí (včetně předpokladu uvedeného v ustanovení § 335 odst. 1 občanského soudního řádu) je soudu povinen prokázat (doložit) - jak vyplývá zejména z ustanovení § 261 a násl. občanského soudního řádu - oprávněný. Povinnost oprávněného prokázat, že nemovitost je ve vlastnictví povinného, je jeho procesní povinností. Protože při rozhodování o návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí se neprovádí dokazování a soud rozhoduje zpravidla bez jednání, může oprávněný tuto procesní povinnost splnit zásadně v souvislosti s podáním návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí a může přitom vycházet ze stavu, jaký tu je (nejpozději byl) v době podání návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí. Skutečnosti, které ve vlastnictví k nemovitosti nastaly po zahájení řízení, není

oprávněný povinen soudu prokazovat. Výklad, který by pro oprávněného takovou povinnost dovozoval, by byl v rozporu s předmětem a účelem občanského soudního řízení vyjádřenými v ustanoveních § 1 a § 6 občanského soudního řádu.

Předpoklad pro nařízení výkonu rozhodnutí prodejem nemovitostí (příp. spoluvlastnického podílu) spočívá v tom, aby bylo prokázáno, že nemovitost (spoluvlastnický podíl k nemovitosti) je ve vlastnictví povinného (§ 335 odst. 1 občanského soudního řádu). Soud jej posuzuje podle stavu, jaký tu byl v den zahájení řízení (tj. v den podání návrhu na nařízení tohoto výkonu rozhodnutí). Jen podle tohoto stavu totiž oprávněný může označit nemovitost, jejíž prodej navrhuje (spoluvlastnický podíl), jen k tomuto okamžiku může prokazovat vlastnictví povinného k nemovitosti (spoluvlastnickému podílu) a podle tohoto okamžiku se také řídí pořadí pohledávky oprávněného. Přejde-li z jakýchkoli důvodů po zahájení řízení vlastnické (spoluvlastnické) právo z povinného na jinou osobu, nebrání tato skutečnost sama o sobě vyhovění návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí prodejem nemovitostí nebo prodejem spoluvlastnického podílu. Osoba, která se stala novým vlastníkem nemovitosti (spoluvlastnického podílu) a jejíž věc byla postižena výkonem rozhodnutí, se může po nařízení výkonu rozhodnutí bránit pouze postupem podle ustanovení § 267 odst. 1 občanského soudního řádu ve kterém se uvádí: „ Právo k majetku, které nepřipouští výkon rozhodnutí, lze uplatnit vůči oprávněnému návrhem na vyloučení majetku z výkonu rozhodnutí v řízení podle části třetí občanského soudního řádu“. Pro rozhodnutí o vylučovací žalobě není ale rozhodující stav v době zahájení řízení o výkon rozhodnutí, ale v době rozhodnutí o žalobě (§154 odst. 1 občanského soudního řádu). To soudu v řízení o této žalobě umožňuje zohlednit i skutečnosti, k nimž soud při nařízení výkonu rozhodnutí přehlížel nemohl, neboť byl vázán ustanovením § 335 odst. 1 občanského soudního řádu. Pravomocné rozhodnutí soudu o žalobě podle ustanovení § 267 odst. 1 občanského soudního řádu je potom důvodem k zastavení výkonu rozhodnutí podle ustanovení § 268 odst. 1 písm. f) občanského soudního řádu.

Jak bylo výše uvedeno, ustanovení § 47 odst. 4 exekučního řádu brání tomu, aby majetek postižený exekučním příkazem povinný převedl na jiného. Nebrání však tomu, aby povinný účinně pozbyl vlastnictví k postiženým věcem v důsledku úkonů třetích osob nebo jiných právních skutečností, například vyzve-li dárce povinného k vrácení daru, ale i odstoupí-li prodávající od smlouvy, podle níž povinný koupil postižené věci nebo uplyne-li lhůta zakládající nevyvratitelnou domněnku vypořádání společného jmění manželů. Na základě těchto skutečností povinný pozbude vlastnictví k postiženým věcem nebo podílům na nich, i

když nastanou až po nařízení exekuce nebo po vydání exekučního příkazu. Z uvedeného tedy vyplývá, že pokud dárce vyzval obdarovaného k vrácení daru až po vydání exekučního příkazu postihujícího dar, nebrání to tomu, aby se dárce domáhal vyloučení daru z exekuce (za splnění podmínek stanovených v § 630 občanského zákoníku).“

(viz. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 20 Cdo 2678/2006,)

3.8.2 Vrácení daru v rámci dědického řízení

(obdarovaný je zároveň dědicem dárce)

V ustanovení § 107 odst. 1, 2 a 5 občanského soudního řádu - Překážky postupu řízení se uvádí:

„odst. 1- Jestliže účastník ztratí po zahájení způsobilost být účastníkem řízení dříve, než řízení bylo pravomocně skončeno, posoudí soud podle povahy věci, zda v řízení může pokračovat. Není-li možné v řízení ihned pokračovat, soud řízení přeruší. O tom, s kým bude v řízení pokračováno, soud rozhodne usnesením.

odst. 2- Ztratí-li způsobilost být účastníkem řízení fyzická osoba a umožňuje-li povaha věci pokračovat v řízení, jsou procesním nástupcem, nestanoví-li zákon jinak, její dědici, popřípadě ti z nich, kteří podle výsledku dědického řízení převzali právo nebo povinnost, o něž v řízení jde.

„odst. 5- Neumožňuje-li povaha věci v řízení pokračovat, soud řízení zastaví. Řízení zastaví soud zejména tehdy, zemře-li manžel před pravomocným skončením řízení o rozvod, o neplatnosti manželství nebo o určení, zda tu manželství je nebo není, pokud zákon nedovoluje, aby se v řízení pokračovalo, řízení též zastaví, zemře-li partner před pravomocným skončením řízení o zrušení, neplatnosti nebo neexistenci partnerství; bylo-li již o věci rozhodnuto, soud současně toto rozhodnutí zruší.“

Ustanovení § 107 platí pro sporné i nesporné řízení. Upravuje se v něm postup soudu za situace, kdy účastník ztratí během řízení, tj. v období od jeho zahájení do jeho pravomocného skončení, způsobilost být účastníkem řízení a řeší z toho vyplývající tzv. procesní nástupnictví.

„Ztratí-li účastník způsobilost být účastníkem řízení během řízení, soud nejprve podle povahy věci posoudí, zda uvedená skutečnost sama o sobě brání dalšímu pokračování v řízení, nebo zda lze v řízení pokračovat. Povahou věci se rozumí hmotně právní povaha

předmětu řízení. Povaha věci brání pokračování v řízení například tam, kde práva a povinnosti, o něž v řízení jde, jsou vázány podle hmotného práva na osobu účastníka řízení a nepřechází na právního nástupce (např. nárok na odškodnění bolesti a za ztížení společenského uplatnění, nárok na výživné apod.).

- kde je určitá skutková podstata podle právního předpisu podmíněna existencí určitého účastníka řízení (např. obviněný v trestním řízení)

- kde smrtí (zánikem) účastníka řízení dochází podle hmotného práva k zániku právního vztahu, o němž v řízení šlo (např. v řízení o rozvod manželství, o neplatnost manželství nebo o určení, zda tu manželství je nebo není, kdy manžel zemřel), pokud zákon nedovoluje aby se v řízení pokračovalo (§ 16 a 56 zákona o rodině)

- kde účastník nemá žádného právního nástupce (např. při zastavení dědického řízení po zemřelém účastníku řízení podle § 175h odst. 1 a 2 občanského soudního řádu, ledaže by bylo prokázáno, že zůstavitel zanechal majetek vyšší než nepatrné hodnoty, při zániku právnické osoby, byla-li provedena likvidace nebo jestliže se likvidace z důvodů uvedených v zákoně nevyžaduje), který by převzal právo nebo povinnost o něž v řízení jde.

V těchto (ale i dalších) případech nelze v řízení pokračovat, a proto soud řízení zastaví. Nebude-li řízení zastaveno soud dále posoudí, zda je možné v řízení ihned pokračovat. Tam kde to nebude možné, řízení usnesením přeruší. Úvaha o tom, zda je možné v řízení ihned pokračovat, se odvíjí od povahy předmětu řízení, od osoby, která ztratila způsobilost být účastníkem řízení, popřípadě též od stavu řízení, v němž jsou zjišťováni její právní nástupci. Odpadla-li překážka, pro kterou bylo řízení přerušeno, je soud povinen v řízení i bez návrhu bez průtahů pokračovat. Kdo je procesním nástupcem účastníka, který ztratil způsobilost být účastníkem řízení, se uvádí v § 107 odstavci 2 a 3 občanského soudního řádu. Procesní nástupnictví je odvozeno od nástupnictví hmotněprávního. Procesním nástupcem je proto vždy ten, kdo podle hmotného práva převzal právo nebo povinnost, o něž v řízení jde. Právním nástupcem fyzické osoby, která zemřela (byla prohlášena za mrtvou), jsou zpravidla její dědici. I když se dědictví nabyvá smrtí zůstavitele (§ 460 občanského zákoníku), není v této době většinou okruh zůstavitelových dědiců ještě znám. V situaci, kdy nejsou známi zůstavitelovi dědici, může soud v řízení ihned pokračovat, jen je-li tu nebezpečí z prodlení, a to s opatrovníkem, kterého neznámým dědicům ustanovil a který bude dědice zastupovat do doby, než budou v dědickém řízení zjištěni; jinak řízení přeruší. Přerušeni řízení trvá obvykle až do skončení řízení o dědictví. Teprve až poté je totiž zřejmé, který z dědiců převzal právo nebo povinnost, o něž v řízení jde, popřípadě zda povinnost nezanikla zcela nebo zčásti podle

§ 470 občanského zákoníku. Má-li zůstavitel jediného dědice nebo patří-li do dědictví dostatečný majetek, je-li předmětem řízení nepeněžité plnění (např. vydání věci), nebo je-li zřejmé, který z více dědiců právo převezme (např. podle závěti, která nebyla v dědickém řízení napadena), lze v řízení v těchto a v jim podobných případech pokračovat již před skončením dědického řízení, pokud to nevyklučuje povaha věci. Nebude-li řízení zastaveno a v řízení je možné ihned pokračovat nebo odpadla-li překážka bránící pokračování v řízení, soud zjistí (bez návrhu z úřední povinnosti), kdo je procesním nástupcem zemřelého (zaniklého) účastníka ohledně práv nebo povinností, o něž v řízení jde. O tom, s kým bude v řízení pokračováno na místě účastníka, jenž ztratil způsobilost být účastníkem řízení, soud vždy rozhodne usnesením. Soud může v řízení pokračovat vždy až po právní moci usnesení o procesním nástupnictví.

Jak již bylo řečeno, smrt fyzické osoby (dárce domáhajícího se vrácení daru), je v majetkových věcech právní skutečností, s níž se pojí universální sukcese podle § 460 a násl. občanského zákoníku. Dědictví se sice nabývá smrtí zůstavitele, avšak princip zásahu státu při nabývání dědictví se projevuje tím, že dědictví musí být projednáno a rozhodnuto soudem). Podle usnesení soudu o potvrzení dědictví nebo o vypořádání dědiců se nabývá dědictví s účinností ke dni smrti zůstavitele.

V uváděné problematice vrácení daru, se zemřelý dárce před svou smrtí domáhal před soudem určení, že se obnovilo jejich vlastnické právo k darované věci- nemovitosti s tím, že byly naplněny znaky skutkové podstaty § 630 občanského zákoníku. V průběhu řízení však zemřeli. V dané situaci je i nadále obdarovaný evidován v katastru nemovitostí jako vlastník předmětné nemovitosti, která se tak nestala předmětem dědictví. Podle ustálené judikatury se darovací smlouva ruší v okamžiku, kdy dojde obdarovanému platný a důvodný projev vůle dárce, jenž směřoval k vrácení daru. S účinky ex-nunc se pak obnoví vlastnictví dárce k darované věci a obdarovaný je mu ji povinen vydat. Zrušení darovací smlouvy je sice osobním právem dárce, jehož smrtí zaniká, avšak nároku z něho vyplývajícího se mohou dědici dárce domáhat, učinil-li dárce za svého života vůči obdarovanému platný a důvodný projev směřující k vrácení daru.

1. je vyloučeno, aby v „ nedokončeném řízení“ pokračoval na straně jedné dědic (takový dědic, jak jej označuje § 481 občanského zákoníku- jediný), ale zároveň i obdarovaný, po kterém bylo žádáno vrácení daru a na straně druhé tatáž osoba. Dojde-li v důsledku sukcese ke splnutí osoby dárce (v řízení před soudem žalobce) a obdarovaného (žalovaného), tedy, že se obdarovaný (žalovaný) v průběhu řízení stane

jediným právním a procesním nástupcem dárce (žalobce), nelze v řízení pokračovat, neboť tomu brání neodstranitelný nedostatek podmínky řízení, pro který musí soud řízení jediné zastavit. Je nutné opětovně zdůraznit, že uvedené platí pouze pro případ v situaci, kdy se podle výsledků pravomocně skončeného dědického řízení stane obdarovaný (žalovaný) jediným dědicem majetkového nároku uplatňovaného v řízení již zemřelým dárce (žalobcem, zůstavitelem).

- 2. v případě, že se nejedná o jediného dědice dárce (zůstavitele), (je více dědiců, kdy pouze jeden z nich je obdarovaný, po němž je uplatňován majetkový nárok k vrácení daru).*

Obdarovaný se tedy nestal výlučným dědicem majetkového nároku uplatněného proti němu zůstavitelem v předmětném řízení. V daném případě je namístě, aby soud pokračoval v řízení a rozhodl ve smyslu § 107 odst. 1, věty třetí. Potvrdí-li soud nabytí dědictví po dárce (žalobci), který v řízení uplatňoval majetkový nárok nedílné povahy, více dědicům podle jejich dědických podílů (§ 175q odst. 1 písm d) občanského soudního řádu, Rozhodnutí o dědictví) a je-li jedním z těchto dědiců obdarovaný (žalovaný), pokračuje soud v řízení jako se žalobci s ostatními dědici a obdarovaný (žalovaný) se účastníkem řízení na straně žalující (strana dárce) nestane.“

(viz. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 33 Cdo 2148/2007,)

3.8.3 Vrácení daru a společné jmění manželů

Podle § 145 odst. 2 občanského zákoníku obvyklou správu majetku náležejícího do společného jmění manželů může vykonávat každý z manželů. V ostatních případech je třeba souhlasu obou manželů, jinak je právní úkon neplatný. Díkce tohoto ustanovení opravňuje zastupovat jednoho z manželů manželem druhým v jeho běžných záležitostech, zejména přijímat za něho běžná plnění, pokud zvláštní předpis nestanoví jinak. Jednání jednoho z manželů při obstarávání běžných záležitostí rodiny zavazuje oba manžely společně a nerozdílně. To však neplatí bezvýhradně ve všech věcech společného jmění manželů. Obvyklou správu majetku náležejícího do společného jmění manželů může sice vykonávat každý z manželů, ale v ostatních záležitostech je třeba souhlasu obou manželů. Jako i v jiných případech je třeba je třeba odlišit úkony patřící od obvyklé správy majetku do úkonů, které tuto obvyklou správu svojí podstatou přesahují. Za běžnou záležitost nelze považovat darování nemovitosti nebo poskytnutí daru větší hodnoty třetí osobě a nebo např. sjednání zástavního práva k nemovitosti apod. Naopak běžnou záležitostí, tedy věcí náležející do

obvyklé správy majetku bude například zajištění běžného chodu domácnosti, nákupy potravin, spotřebičů pro domácnost, zajištění plateb za chod domácnosti, nájmu za byt, placení služeb, zajištění potřeb dětí apod..

Darování nemovitosti, či výzva k vrácení darované nemovitosti patřící, nebo která patřila do společného jmění manželů, není obvyklou správou majetku, tak jak to měl na mysli zákonodárce při vytvoření normy- dikce ustanovení § 145 odst. 2, věty první, občanského zákoníku. Jedná se nepochybně o ostatní záležitost přesahující citované ustanovení, tedy o záležitost, ke které je zapotřebí souhlasu obou manželů. Výzva k vrácení daru není právním úkonem, kterým má být věc teprve získána do společného jmění manželů, jak je tomu v případě kupní smlouvy. Naopak ji lze spíše přirovnat k jinému jednostrannému právnímu úkonu, např. odstoupení od smlouvy, kdy obdobě může vzniknout povinnost vrátit plnění ze zrušeného právního úkonu. K výzvě obdarovanému, aby vrátil jemu darovanou nemovitost ze společného jmění manželů, nebo z bezpodílového spoluvlastnictví oběma manžely, potřebuje tedy vyzývající manžel souhlas druhého z manželů. Pokud však takový úkon učinil jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, šlo o relativně neplatný právní úkon podle § 40a odst. 1 občanského zákoníku. Podstata relativní neplatnosti právního úkonu spočívá v tom, že se právní úkon považuje za platný, pokud se ten, na jehož ochranu je relativní neplatnost stanovena, neplatnosti právního úkonu nedovolal. V případě relativní neplatnosti právního úkonu podle § 145 odst. 2 občanského zákoníku se této neplatnosti může dovolat vždy manžel, který k právnímu úkonu druhého manžela v neobvyklé záležitosti nedal souhlas a jde-li o o výzvu k vrácení daru, potom také adresát právního úkonu, tedy obdarovaný. Aby nastaly účinky relativní neplatnosti právního úkonu je postačující i mimosoudní oznámení osoby úkonem dotčené, že se dovolává neplatnosti právního úkonu. Vždy se však musí jednat o výslovný projev účastníka, z něhož vyplývá jeho vůle se neplatnosti darovací smlouvy dovolat nebo výzvy k vrácení daru dovolat. Pokud tak účastník neučiní, jde o právní úkon ze strany dárce, nebo vyzývající strany, o relativně neplatný, na který je třeba pohlížet jako na platný právní úkon.

Vrácení daru po zániku společného jmění manželů

Manželství a jeho zánik

Podle ustanovení § 1 odst. 1 a 2 zákona o rodině se manželstvím rozumí trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem, jehož účelem je založení rodiny a řádná výchova dětí.

v § 22 zákona o rodině- zánik manželství smrtí, prohlášením manžela za mrtvého se uvádí: v odst. 1 „ *Manželství zaniká smrtí nebo prohlášením jednoho manžela za mrtvého. Byl-li manžel prohlášen za mrtvého, manželství zaniká dnem, kdy rozhodnutí o tom nabude právní moci*“.

v odst. 2 „ *Bude-li prohlášení za mrtvého zrušeno, neobnoví se zaniklé manželství, jestliže mezitím manžel toho, kdo byl prohlášen za mrtvého, uzavřel manželství nové*“.

V hlavě páté zákona o rodině nazvané rozvod se v § 23 až 29 stanovují podmínky, které umožňují manželství rozvést.

Zánikem manželství zaniká podle § 149 odst. 1 občanského zákoníku společné jmění manželů. V § 150 odst. 4 občanského zákoníku je stanoveno, že pokud nedošlo do tří let od zániku společného jmění manželů k jeho vypořádání dohodou, nebo nebyl-li do tří let od jeho zániku podán návrh na jeho vypořádání rozhodnutím soudu, platí ohledně vypořádání movitých věcí, že manželé se vypořádali podle stavu, v jakých každý z nich věci ze společného jmění manželů pro potřeby svou, své rodiny a domácnosti výlučně jako vlastníci užívá. O ostatních movitých věcech a o nemovitých věcech platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví a že podíly obou spoluvlastníků jsou stejné. To samé platí i o ostatních majetkových právech, závazcích a pohledávkách manželů společných.

„V případě kdy ještě dárce, jako manželé, darovali určitou věc, která byla předmětem jejich již v současné době zaniklého, avšak doposud nevypořádaného společného jmění manželů v době, kdy již uplynula lhůta tří let pro vypořádání společného jmění manželů, může jeden z bývalých manželů vyzvat obdarovaného ve smyslu ustanovení § 630 občanského zákoníku pouze k vrácení jedné ideální poloviny darované věci, v praxi nejčastěji ideální poloviny nemovitosti. Ke dni výzvy k vrácení daru totiž neexistuje ani jako nevypořádaný nedílný vlastnický vztah bývalých manželů k nemovitostem a nemůže se takový nedílný vztah výzvou jednoho z manželů ani obnovit. Proto každý z bývalých spoluvlastníků, dárců, subjektů společného jmění může po uplynutí této lhůty sám žádat o vrácení jedné ideální poloviny darované věci, např. nemovitosti a k tomuto úkonu nepotřebuje souhlas druhého bývalého manžela, se kterým měl darovanou věc ve společném jmění. Pakliže jsou splněny zákonné podmínky pro vrácení daru podle § 630 občanského zákoníku, přechází spoluvlastnický podíl zpět na dárce okamžikem, kdy obdarovanému došel projev vůle dárce k vrácení daru. V takovém případě se může dárce domáhat vůči obdarovanému určení, že mu spoluvlastnický podíl v uvedeném rozsahu náleží. Naopak nelze žádat bývalého manžela, také dárce, aby

vyslovil s žádostí o vrácení celé darované věci souhlas.“ (viz. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 140/2007)

3.8.4 Vrácení daru obdarovaným

V § 629 občanského zákoníku se uvádí:

„ Dárce je povinen při nabídce daru upozornit na vady, o nichž ví. Má-li věc vady, na které dárce neupozornil, je obdarovaný oprávněn věc vrátit“.

Jak již bylo řečeno, darování je ve své podstatě bezúplatný převod vlastnictví. Vzhledem k tomu neodpovídá dárce za vady darované věci podle obecných ustanovení § 449 občanského zákoníku. Přesto má ale dárce povinnost již v době nabídky daru, upozornit obdarovaného na případné vady darované věci, které jsou dárci známy.

Odpovědnost dárce při nesplnění této povinnosti se vztahuje jen na vady, o kterých dárce v době nabídky daru věděl a potencionálního obdarovaného na ně neupozornil a neučinil tak i v pozdější době při uzavření darovací smlouvy, tj. na vady, které darovaná věc měla v době převodu vlastnického práva, nikoliv na vady, které se vyskytly později.

Nebyl-li obdarovaný upozorněn na vady jak výše uvedeno, přesněji na vady, které měla darovaná věc v době darování, má právo tuto věc dárci vrátit i bez ohledu na to, zda dárce o vadách věděl či nikoliv. V takovém případě zaniká darovací vztah jednostranným projevem vůle obdarovaného vrátit dar. Jde o jednostranný právní úkon adresovaný dárci, stejně tak jak je tomu v případě odstoupení od smlouvy podle § 48 občanského zákoníku.

Jeli předmětem daru nemovitost a došlo obdarovaným k vrácení daru podle § 629 Občanského zákoníku, neboť dar vykazoval vady o nichž nebyl obdarovaný informován a tedy došlo k obnovení vlastnického práva dárce, potom tato skutečnost se do katastru nemovitostí zapisuje záznamem, nikoliv vkladem vlastnického práva.

3.9 Žaloby

V této práci již bylo opětovně popsáno ustanovení § 630 občanského zákoníku, podle kterého vzniká dárci, při splnění podmínek uvedených v tomto ustanovení, právo žádat o vrácení toho co bylo předmětem darování. Využije-li dárce tohoto práva, zaniká darovací vztah okamžikem, kdy dojde projev vůle obdarovanému. Ruší se tedy darovací smlouva a obnovuje se původní vztah, tj. obnoví se vlastnictví dárce k věci ex nunc a obdarovaný, který se stal neoprávněným držitelem, má povinnost dárci věc vydat.

Nebylo-li právo na vrácení daru uspokojeno, tj. nevrátil -li obdarovaný předmět daru, nebo v případě jeho zcizení finanční náhradu za dar, může své právo uplatnit u soudu. Protože tato

restituční povinnost není zvlášť upravena, je třeba použít ustanovení, které upravuje právní vztahy nejbližší, a to zejména s ohledem na to, co bylo předmětem darování darovací smlouvy. Při volbě formy, kterou se dárce u soudu může domáhat navrácení původního stavu je nutno vycházet z konkrétní situace.

- Jedná-li se o nemovitost a obdarovaný tuto nemovitost užívá, disponuje s ní, je na místě podání žaloby na vyklizení

Žaloba na plnění- na vyklizení nemovitosti přichází v úvahu pouze tam, kde lze z titulu vlastnického (případně jiného) práva toto vyklizení žádat. Vyklizení však není možné požadovat v situaci kdy žalobce (původním dárce) je vlastníkem druhé ideální poloviny nemovitosti nebo jiného ideálního podílu a zbývající část ideálního podílu je právě žalovaná předmětná část. Z titulu vlastnictví ideálního podílu není možné požadovat vyklizení celé nemovitosti a vyklizení ideálního podílu není možné, protože tento díl určen není.

- Jedná-li se o nemovitost a obdarovaný tuto nemovitost neužívá, jak je uvedeno v části předchozí, svědčí v takovém případě dárce naléhavý právní zájem na domáhání se žaloby na určení, že je vlastníkem darované nemovitosti. Pokud lze žalovat na splnění povinností podle § 80 písm. b) občanského soudního řádu, určovací žaloba podle § 80 písm. c) obč. soudního řádu nemá zpravidla opodstatnění. U žaloby na plnění je třeba při formulaci žalobního petitu pamatovat na vztah k možnému výkonu rozhodnutí.

I v případě podání žaloby (obsahující vrácení daru) je nutné, aby žalobní petit, jako jedna ze zákonem požadovaných náležitostí, byl úplný, určitý a srozumitelný. Vymezení práv a jim odpovídajících povinností v něm obsažených musí být provedeno tak přesně a jednoznačně, aby po jeho převzetí do výroku soudního rozhodnutí mohl být nařízen a proveden výkon rozhodnutí, t. j. aby takové rozhodnutí bylo materiálně vykonatelné.

3.9.1 K žalobě na vrácení daru - ideálního spoluvlastnického podílu

„V případě, že dárce, který na obdarovaného převedl jednu ideální polovinu nemovitosti (přičemž druhá ideální polovina zůstala ve vlastnictví dárce) a jehož vlastnictví k této darované části mělo být obnoveno zrušením darovací smlouvy, při uplatnění svého vlastnického práva žalobou na učení, může žádat jen určení, že je vlastníkem celé věci. Ideální spoluvlastnický podíl nelze potom v rozsudku soudu konkretizovat“. (viz. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1968/2000)

3.9.2 K žalobě na vrácení daru- vydání rozsudku pro uznání

Pokud je předmětem žalobního návrhu vyklizení nemovitosti opírající se o § 126 a § 630 občanského zákoníku, kdy účastníci mohou skončit řízení soudním smírem, nebrání povaha věci postupu podle § 114b odst. 1 občanského soudního řádu tomu, aby byl vydán rozsudek pro uznání (§ 153a odst. 3 občanského soudního řádu).

„Podle § 153a odst. 1 občanského soudního řádu, uzná-li žalovaný v průběhu soudního řízení nárok nebo základ nároku, který je proti němu žalobou uplatňován, rozhodne soud rozsudkem podle tohoto uznání. Podle § 153a odst. 3 občanského soudního řádu rozsudkem pro uznání rozhodne soud také tehdy, má-li se za to, že žalovaný nárok, který je proti němu žalobou uplatňován, uznal (§ 114b odst. 5 občanského soudního řádu).

Podle § 114b občanského soudního řádu, vyžaduje-li to povaha věci nebo okolnosti případu, může předseda senátu, s výjimkou věcí, v nichž nelze uzavřít a schválit smír (§ 99 odst. 1 a 2 občanského soudního řádu), a věcí uvedených v § 118b a § 120 odst. 2 občanského soudního řádu, místo výzvy podle § 114a odst. 2 písm. a) občanského soudního řádu, nebo nebylo-li takové výzvě řádně a včas vyhověno, žalovanému usnesením uložit, aby se ve věci písemně vyjádřil a aby v případě, že nárok uplatněný v žalobě zcela neuzná, ve vyjádření vylíčil rozhodující skutečnosti, na nichž staví svoji obranu, a k vyjádření připojil listinné důkazy, jichž se dovolává, popřípadě označil důkazy k prokázání svých tvrzení. K podání vyjádření určí lhůtu, která nesmí být kratší než třicet dnů od doručení usnesení. Usnesení může být vydáno, i když soud rozhodl o věci platebním rozkazem. Lhůtu k podání vyjádření v tom případě soud určí až ode dne podání odporu proti platebnímu rozkazu. Usnesení nelze vydat nebo doručit po prvním jednání ve věci. Výzva musí být žalovanému doručena do vlastních rukou, náhradní doručení je vyloučeno. Usnesení nesmí být žalovanému doručeno dříve než žaloba. Jestliže se žalovaný bez vážného důvodu na výzvu soudu včas nevyjádří a ani ve stanovené lhůtě soudu nesdělí, jaký vážný důvod mu v tom brání, má se za to, že nárok, který je proti němu žalobou uplatňován, uznává; o tomto následku (§ 153a odst. 3 občanského soudního řádu) musí být poučen. Usnesení s výzvou podle § 114b občanského soudního řádu je institutem přípravy jednání před soudem prvního stupně, v jejímž rámci soud nejprve zkoumá, zda žaloba nemá vady, které brání pokračovat v řízení, zda jsou v ní vylíčeny všechny rozhodující skutečnosti a zjišťuje, zda jsou splněny podmínky řízení. Podmínky, za nichž soud přistoupí k výzvě podle § 114b odst. 1 občanského soudního řádu jsou zákonem formulovány tak, že tento postup vyžaduje povaha věci a okolnosti případu, tj. že ve věci je třeba v rámci přípravy jednání zjistit stanovisko žalovaného a nelze ponechat pouze na jeho

vůli, zda se vyjádří či nikoli (s cílem určit okruh sporných pro věc právně významných skutkových okolností, jež budou předmětem dokazování). Dále nesmí jít o věc, ve které nelze ve smyslu § 99 odst. 1 a 2 občanského soudního řádu uzavřít a schválit smír (a tedy vydat rozsudek pro uznání), o věc uvedenou v § 120 odst. 2 občanského soudního řádu o řízení podle § 118b odst. 1 občanského soudního řádu. Vydání rozsudku pro uznání nepředchází žádné dokazování a jsou-li splněny všechny zákonné podmínky fikce, že žalovaný nárok, který je proti němu žalobou uplatňován, uznává, je soud povinen rozhodnout o nároku, který je předmětem sporu, podle této zákonné fikce uznání (která je vlastně sankcí za nečinnost žalovaného a jeho neochotu přispět k tomu, aby bylo dosaženo účelu řízení). Činí tak bez ohledu na to, zda žalobní tvrzení jsou podložena důkazy a zda dosavadní výsledky řízení prokazují oprávněnost nároku nebo zda se jeví požadavky žalobce jako nedůvodné.“

(viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 32 Cdo 906/98)

V dané věci je dále podstatné, že dárce- žalobce uplatní žalobou po obdarovaném- žalovaném nárok na vyklizení nemovitostí, přičemž žaloba musí obsahovat všechny náležitosti předepsané zákonem (§ 42 odst. 4 a § 79 odst. 1 občanského soudního řádu) a v žalobě musí být popsáno, v čem dárce spatřuje hrubé porušení dobrých mravů ve smyslu § 630 občanského zákoníku ze strany obdarovaného, pro něž žádal obdarovaného vrácení daru ke kterému nedošlo, což nasvědčuje tomu, že ze strany dárce jde o zřejmě bezúspěšné uplatnění práva. Pokud v uváděném rozboru nastala fikce uznání, soudu již nepřísluší zkoumat, zda je tvrzení dárce- žalobce podloženo důkazy a zda případné dosavadní výsledky dokazování, reps. vylíčení skutkových okolností, prokazují oprávněnost nároku nebo zda se jeví požadavek dárce- žalobce nedůvodným, jak již bylo výše uvedeno.

(viz. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2040/2002, 33 Odo 752/2004)

Ani odvolání proti rozsudku pro uznání, které je založeno na zpochybnění uznaného nároku ze skutkového hlediska, zda tedy byly naplněny pojmové znaky hrubého porušení dobrých mravů ve smyslu ustanovení § 630 občanského zákoníku, nemůže mít úspěch (§ 205 b a § 205 odst. 2, písm a) občanského soudního řádu.

3.10 Příslušnost soudu k podání žaloby na vrácení daru

Určení soudu, který je příslušný k projednání žaloby na vrácení daru, se řídí občanským soudním řádem.

3.10.1 Věcná příslušnost

Dle ustanovení § 9 odst. 1 občanského soudního řádu je věcně příslušným soudem k projednání žaloby na vrácení daru okresní soud.

3.10.2 Místní příslušnost

Místní příslušnost je určena § 84 a násl. občanského soudního řádu, který stanoví, že příslušný k projednání žaloby je obecný soud žalovaného. Tj. ten okresní soud v jehož obvodu má žalovaný bydliště, popř. nemá-li bydliště, okresní soud, v jehož obvodu se žalovaný zdržuje.

Jeli však předmětem vrácení daru nemovitost, je místní příslušnost stanovena zákonem coby tzv. výlučná příslušnost podle § 88 písm. g) občanského soudního řádu, kdy na místo obecného soudu, popřípadě místo soudu uvedeného v § 85a občanského soudního řádu je k řízení příslušný soud, v jehož obvodu je nemovitost, týká-li se řízení práva k ní.

Podle ustanovení § 12 odst. 2 občanského soudního řádu může být věc přikázána jinému soudu téhož stupně z důvodu vhodnosti (tzv. delegace vhodná). Podle ustanovení § 12 odst. 3, věty první občanského soudního řádu, o přikázání věci rozhoduje soud, který je nejbližší společně nadřízen příslušnému soudu a soudu, jemuž má být věc přikázána. V takovém případě mají podle ustanovení § 12 odst. 3, věty druhé občanského soudního řádu, účastníci právo se vyjádřit k tomu, kterému soudu má být věc přikázána, a v případě odstavce 2 též k důvodu, pro který by věc měla být přikázána. Důvody vhodnosti podle ustanovení § 12 odst. 2 občanského soudního řádu mohou být různé v závislosti na předmětu řízení (vrácení daru), postavení účastníků i jiných okolnostech. Půjde však zejména o skutečnosti, z nichž lze dovodit, že jiným než příslušným soudem bude věc projednána rychleji a hospodárněji. K přikázání věci jinému než příslušnému soudu by však mělo docházet pouze výjimečně a jen ze závažných důvodů, kdy důvody pro odnětí věci příslušnému soudu a její přikázání soudu jinému musí být natolik významné, aby odůvodňovaly průlom do výše citovaného principu. V opačném případě by mohlo být porušeno ústavně zaručené právo zakotvené v čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, podle kterého nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci a příslušnost soudu a soudce stanoví zákon jak je výše uvedeno.

3.11 Promlčení

Promlčením se rozumí oslabení možnosti dané právo vykonat, tedy uplatnit jej před soudem. Promlčené právo ale nezaniká. Právo se promlčí, jestliže nebylo vykonáno v zákonem

stanovených lhůtách.

3.11.1 Promlčení uplatnění práva na vrácení daru

Dárce se může domáhat vrácení daru v kterémkoliv časovém odstupu od uzavření darovací smlouvy. Délka doby mezi darováním a závadným chováním obdarovaného není nijak omezena.

Pro uplatnění práva na vrácení daru podle ustanovení § 630 občanského zákoníku je promlčecí doba stanovena v § 101 citovaného zákoníku. Jedná se o tříletou promlčecí dobu, která běží ode dne, kdy právo mohlo být vykonáno poprvé. Tímto dnem je zásadně den, kdy právo bylo možno důvodně vykonat podáním návrhu (žaloby) u soudu, neboli kdy je actio nata. Není podstatné, jakým důvodem bylo - ať subjektivního, či objektivního – neučinění takového úkonu oprávněným, tj. např. proto, že o svém právu nevěděl, že mu ve výkonu práva bránila určitá překážka, jako nemoc apod.. Jak výše uvedeno občanský zákoník tedy pro počátek běhu promlčecí doby stanoví den. Často se v judikatuře pro počátek promlčecí doby hovoří také o okamžiku, kdy právo mohlo být vykonáno poprvé. Z tohoto ustanovení jednoznačně vyplývá, že pro počátek běhu promlčecí doby pak nemůže být rozhodné, zda a jak dlouho trvaly podmínky pro uplatnění práva, neboť promlčecí doba počala běžet dnem, kdy byly naplněny zákonné podmínky pro počátek jejího běhu a další trvání těchto podmínek je z hlediska promlčení nerozhodné.

Nelze proto souhlasit např. s názorem, že trvání stavu, kdy docházelo ke kvalifikovanému jednání uvedeném v ustanovení § 630 občanského zákoníku mohlo způsobit posun počátku běhu promlčecí doby k uplatnění práva na vrácení daru na celou dobu, kdy hrubé porušování dobrých mravů trvalo.

„Promlčecí doba pro uplatnění nároku na vrácení daru počíná běžet od okamžiku, kdy chování obdarovaného naplnilo znaky uvedené v § 630 Občanského zákoníku. V tomto případě je proto pro zjištění počátku běhu promlčecí doby pro uplatnění nároku na vrácení daru rozhodující, že prvek soustavnosti porušování dobrých mravů v jednom konkrétním jednání není rozhodný, tedy není podstatné v jakém časovém úseku k tomuto konkrétnímu skutkově pokračujícímu jednání docházelo.“

(viz. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 33 Cdo 4375/2007, 32 Odo 429/2003)

3.11.2 Promlčení k vrácení daru obdarovaným pro vady

I pro právo k vrácení daru obdarovaným pro vady platí promlčení. Promlčecí doba je tříletá a

počíná běžet ode dne, kdy právo mohlo být poprvé vykonáno, tedy kdy vada mohla být obdarovaným při běžné pozornosti odhalena, zjištěna.

Při vědomém porušení povinnosti dárce (upozornění obdarovaného na případné vady darované věci), může dárce odpovídat za způsobenou škodu (§ 420 a násl. občanského zákoníku).

3.11.3 Z historie promlčení

„I ve středověkém soukromém právu měl běh času svoji významnou úlohu. Pokud vznikl nějaký stav, který určitá osoba považovala za újmu svých práv, počala i pro ni plynout doba v níž se mohla dovolávat svých svých práv před soudem. Jestliže se svých práv nedomáhala, právo se promlčelo a zaniklo. Pravděpodobně v této době také vznikl pojem promlčení, dlouho mlčeti, promlčeti se, i když tato lhůta byla nazývána zemskými léty. Lhůta byla stanovena na tři roky a osmnáct týdnů. Zemské právo mělo tuto lhůtu na 3 x 6 týdnů púhonných a městské právo na 1 rok a 6 týdnů (lidově se říkalo rok a den). Ve zvláštních případech promlčecí doba vůbec plynout nezačala. Takovým případem mohla být válka nebo mor. Promlčecí doba se také stavěla pro nedospělost nebo když osoba, pro kterou plynula upadla do zajetí, onemocněla. Zřízení zemské z roku 1567 dokonce stanovilo, že se nikdo nemůže dovolávat promlčení proti státnímu fisku. Při depozitu nebo zástavě bylo promlčení také vyloučeno. Vedle promlčecí lhůty existovalo i promlčení dobou nepamětnou-starobylosti. Podstatou doby nepamětné byl předpoklad, že stav, který existoval od nepaměti byl tak starý, že žijící lidé si již nemohli pamatovat počátek vzniku tohoto stavu a z toho důvodu bylo dostatečně odůvodněno pokládat stav i za právní (např. že nejstarší lidé vypověděli, že hranice mezi pozemky jsou takové, jaké si vůbec pamatují)“.
(KADLECOVÁ M. a kol., Dějiny českého soukromého práva, 2007, s. 54-55)

3.12 Současná taktika a praxe obchodníků v souvislosti s vadami a darováním

V posledních letech se stále častěji objevují případy řádně uzavřené kupní smlouvy, při kterých jsou dále, jako tzv. bonus, předávány další předměty. Nejčastěji se tato praxe objevuje u podomních prodejců. Vše obecně probíhá tak, že je prodejcem nabídnuta určitá věc, která s ohledem ke své ceně či kvalitě nemá výraznou výhodu. K dosažení prodeje, tedy uzavření kupní smlouvy na konkrétní věc, jsou prodejcem jako bonus nabízeny další věci. Kupující v době prodeje jen hrubě sčítá cenu prodané věci a případnou cenu bonusů, a z celku poté vyvodí výhodnost nabídky (platí přeci jen za jednu věc a dostává jich několik).

V takovém případě je nutné uvést, že zde došlo k uzavření perfektní kupní smlouvy pouze k věci při které docházelo k ujednání o kupní ceně jako podstatné náležitosti kupní smlouvy podle § 588 občanského zákoníku. Ovšem také pouze v tomto případě, při zjištění vad této věci, může kupující uplatnit právo z odpovědnosti za vady a popř. od kupní smlouvy odstoupit. Ve vztahu ke zbývajícím věcem vyjmenovaným jako tzv. bonus (i přes to, že jsou ve smlouvě uvedené), dochází k uzavření darovací smlouvy. V takovém případě prodejce - dárce učinil nabídku daru (bezplatného převodu vlastnictví k vyjmenovaným věcem) a kupující- obdarovaný tuto nabídku přijímá jejím převzetím. Podstatné ale je, že vzhledem k bezplatnosti darování neodpovídá dárce za vady předmětu (bonusů) podle obecných ustanovení § 499 a násl. občanského zákoníku. Má-li darovaná věc vady, na které dárce neupozornil, je obdarovaný oprávněn věc (dar) vrátit podle § 629 občanského zákoníku.

4 DAROVACÍ DAŇ

V listině základních práv a svobod se v hlavě druhé- lidská práva a svobody, oddílu prvním- základní lidská práva a svobody, v článku 11 odst. 5 uvádí, že daně a poplatky lze ukládat jen na základě zákona. Takovým zákonem, který předpokládá listina základních práva a svobod je zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí. Podle ustanovení § 5 zákona o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí je poplatníkem darovací daně obdarovaný- nabyvatel darované věci. Pokud bezúplatně poskytne majetek fyzická osoba, která má trvalý pobyt v tuzemsku, nebo právnická osoba, která má sídlo v tuzemsku, fyzické osobě která nemá trvalý pobyt v tuzemsku, nebo právnické osobě, která nemá sídlo v tuzemsku, je poplatníkem daně darovací vždy dárce. V případě, že není dárce poplatníkem je ručitelem.

V § 6 zákona o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí se uvádí:

„(1) Předmětem daně darovací je bezúplatné nabytí majetku na základě právního úkonu nebo v souvislosti s právním úkonem. Majetkem pro účely daně darovací jsou:

- a) nemovitosti a movitý majetek,*
- b) jiný majetkový prospěch.*

Bylo-li současně s bezúplatným převodem nemovitosti též bezúplatně zřízeno právo odpovídající věcnému břemeni nebo právo, jehož obsahem je opětující se plnění obdobné věcnému břemeni, je takto zřízené právo předmětem daně darovací.

(2) Byl-li movitý majetek nebo jiný majetkový prospěch bezúplatně poskytnut nebo bezúplatně nabyt v tuzemsku, předmětem daně darovací je veškeré nabytí tohoto majetku bez ohledu na státní příslušnost, pobyt nebo sídlo dárce nebo nabyvatele.

(3) Byl-li movitý majetek nebo jiný majetkový prospěch bezúplatně poskytnut a bezúplatně nabyt mimo tuzemsko, předmětem daně darovací je nabytí tohoto majetku, je-li nabyvatelem nebo dárce fyzická osoba, která je občanem České republiky a má trvalý pobyt v tuzemsku, nebo právnická osoba, která má sídlo v tuzemsku.

(4) Předmětem daně darovací nejsou

- a) plnění nebo bezúplatné převody majetku na základě povinnosti stanovené právním předpisem,*
- b) důchody vyplácené na základě smlouvy o důchodu,*
- c) bezúplatná nabytí majetku, která jsou příjmem a jsou předmětem daně z příjmů podle zvláštního předpisu, nebo bezúplatná nabytí majetku, která jsou předmětem daně dědické*

d) dotace, příspěvky a podpory ze státního rozpočtu, z rozpočtu územních samosprávných celků, státních fondů nebo jiných peněžních fondů státu nebo územních samosprávných celků, jakož i z veřejných rozpočtů a jiných peněžních fondů cizího státu. To se netýká peněžních fondů spravovaných podnikatelskými subjekty,

e) prostředky poskytnuté pojišťovnami na zábranná opatření a prevenci,

f) prostředky poskytované z rozpočtu Evropské unie nebo z Národního fondu.

(5) Nabývá-li spoluvlastník při zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví bezúplatně více, než činila hodnota jeho podílu před zrušením a vypořádáním podílového spoluvlastnictví, předmětem daně darovací je bezúplatné nabytí majetku nad tuto hodnotu. Podílem spoluvlastníka se přitom pro účely daně darovací rozumí souhrn hodnot všech jeho podílů na majetku, který je předmětem vypořádání.

(6) Ustanovení § 3 odst. 2 platí obdobně. (§ 3 odst. 2 zákona: Z nemovitostí, které se nacházejí na území České republiky (dále jen „tuzemsko“), se vybere daň bez ohledu na státní občanství nebo bydliště zůstavitele; z nemovitostí, které se nacházejí v cizině, se daň nevybírá).

(7) Ustanovení odstavců 2 a 3 a odstavce 6 platí, pokud mezinárodní smlouva nestanoví jinak.“

Zákon o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí dále v § 7 stanoví, co je základem darovací daně a výčet možného snížení tohoto základu daně. Obecně lze konstatovat, že základem darovací daně je cena darovaného majetku. Je-li předmětem daně jiný majetkový prospěch, jehož obsahem je opětující se plnění na dobu neurčitou, na dobu života nebo na dobu delší než pět let je touto cenou pětinasobek ceny ročního plnění. Je-li předmětem daně bezúplatné nabití majetkové hodnoty spojené s převodem členských práv a povinností v bytovém družstvu, je cenou majetku cena obvyklá. V části druhé zákona, v § 11 jsou osoby, mající povinnost, rozděleny do skupin za účelem výpočtu darovací daně. V § 12-15 se podle skupin stanovuje výše daně samotné. V § 20 zákona jsou stanoveny subjekty a osoby, které jsou od darovací daně osvobozeny. V § 21 zákona jsou následně uvedeny veškeré povinnosti plátce daně a okolnosti v souvislosti s podáním daňového přiznání.

5 ÚPRAVA DE LEGE FERENDA

Každá práce v oboru práva by měla, mimo současného stavu práva, připomenout minulost a vývoj- tvorbu budoucí dané právní normy.

Bezesporu jednou z největších změn v právním řádu našeho státu bude příchod nového občanského zákoníku. Nový občanský zákoník se v současné době nachází v podobě návrhu zákona v prvním čtení schvalovacího procesu Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky jako sněmovní tisk č. 835/0. Návrh zákona - Občanského zákoníku je velmi obsáhlý a má 2936 paragrafů. Není však jen náhradou za dnešní platný občanský zákoník, ale zahrnuje, tedy svou podstatou ruší, celkem 194 zákonů, částí zákonů a vyhlášek. Nový občanský zákoník zahrnuje i úpravu obsaženou v současnosti v obchodním zákoníku, zákoníku práce a zákona o rodině. Samozřejmě, mimo jiné, obsahuje i darování vložené do jednadvaceti paragrafů. Při prostudování nového kodexu, zejména úpravy týkající se darování, konstatuji, že z nové úpravy pociťuji pozitivní ovlivnění autorů Všeobecným občanským zákoníkem z roku 1811.

5.1 Darování a vrácení daru v navrhovaném znění nového občanského zákoníku

V této části práce překládám znění Hlavy druhé, Závazky z právních jednání, dílu prvního- Převedení věci do vlastnictví jiného, návrhu nového občanského zákoníku včetně důvodové zprávy k předmětným ustanovením.

„Oddíl 1

Darování

Pododdíl 1

Obecná ustanovení

§ 1899

Základní ustanovení

(1) Darovací smlouvou dárce bezplatně převádí vlastnické právo k věci nebo se zavazuje obdarovanému věc bezplatně převést do vlastnictví a obdarovaný dar nebo nabídku přijímá.

(2) Plnění z pouhé společenské služby není darováním, je-li z chování stran zřejmé, že se nechtějí smluvně vázat.

§ 1900

Kdo druhému dar jen slíbí, není zavázán darovat, ale ten, kdo slib obdržel, má právo, aby mu slibující nahradil náklady účelně vynaložené v očekávání daru.

§ 1901

(1) Při darování věci zapsané do veřejného seznamu vyžaduje smlouva písemnou formu.

(2) Písemnou formu vyžaduje smlouva také tehdy, nedojde-li k odevzdání věci zároveň s projevem vůle darovat a přijmout dar. Dárce je zavázán k odevzdání daru, není však povinen platit úrok z prodlení.

§ 1902

(1) Dárce může darovat třeba i všechn svůj současný majetek. Smlouva, kterou někdo daruje svůj budoucí majetek platí jen potud, pokud nepřesahuje polovinu tohoto majetku.

(2) Darování věci, kterou dárce nemá, je platné, jen zaváže-li se dárce ve smlouvě věc nabýt.

§ 1903

Zavázal-li se dárce odevzdat dar po uzavření smlouvy, může od smlouvy odstoupit a odevzdání daru odepřít, změní-li se po uzavření smlouvy okolnosti do té míry, že by plnění podle smlouvy vážně ohrozilo dárcovu výživu nebo plnění dárcovy vyživovací povinnosti. Odevzdal-li již dárce část daru, může od smlouvy odstoupit jen ohledně toho, co dosud nesplnil.

§ 1904

Bylo-li někomu něco dáno z uznání nebo vzhledem k jeho zásluhám nebo jako zvláštní odměna, je to darování, pokud na to příjemce neměl již dříve právo.

§ 1905

Bylo-li ujednáno, že i dárce bude navzájem obdarován, jedná se o darování jen vzhledem k tomu, oč hodnota plnění jedné strany převyšuje hodnotu plnění druhé strany.

§ 1906

Darování podpory

Zaváže-li se dárce obdarovaného pravidelně podporovat, přechází právo na podporu i povinnost k podpoře na dědice dárce a obdarovaného, jen pokud to bylo výslovně ujednáno.

§ 1907

Darování pro případ smrti

Darování závislé na podmínce, že obdarovaný dárce přežije, se posuzuje zpravidla jako odkaz. Podle ustanovení o darování se řídí, přijme-li obdarovaný dar a vzdá-li se dárce výslovně práva dar odvolat a vydá o tom obdarovanému listinu. Tím není dotčen § 1901.

§ 1908

(1) Bylo-li darováno s příkazem, může dárce požadovat splnění příkazu, jen pokud již sám plnil.

(2) Je-li splnění příkazu ve veřejném zájmu, může splnění příkazu po dárcově smrti požadovat také příslušný orgán veřejné moci nebo právnická osoba oprávněná takový zájem hájit.

§ 1909

Daruje-li někdo vědomě cizí věc a zatají-li to obdarovanému, nahradí škodu, která z toho vznikne. Dárce škodu obdarovanému nahradí i v případě, že škoda vznikla z vady darované věci, pokud dárce o vadě věděl a obdarovaného na ni neupozornil. V těchto případech může obdarovaný také od smlouvy odstoupit a dar vrátit.

Pododdíl 2

Zvláštní ustanovení o platnosti darování

§ 1910

Osoba omezená ve svéprávnosti je způsobilá darovat a přijmout dar malé hodnoty nebo dar vzhledem k okolnostem obvyklý“.

§ 1911

(1) Darování osobě, která provozuje zdravotnické nebo sociální zařízení, anebo osobě, která takové zařízení spravuje nebo je v něm zaměstnána, je neplatné, stalo-li se v době, kdy dárcem byl v péči takového zařízení nebo jinak přijímal jeho služby.

(2) Odstavec 1 se nepoužije, je-li obdarovaný osobou dárci blízkou.

Pododdíl 3

Odvolání daru

Odvolání daru pro nouzi

§ 1912

(1) Upadne-li dárcem po darování do takové nouze, že nemá ani na nutnou výživu vlastní nebo nutnou výživu osoby, k jejíž výživě je podle zákona povinen, může dar odvolat a požadovat po obdarovaném, aby mu dar vydal zpět nebo zaplatil jeho obvyklou cenu, nanejvýš však v tom rozsahu, v jakém se dárci nedostává prostředků k uvedené výživě. Obdarovaný se může této povinnosti zprostit poskytováním toho, co je k této výživě potřeba.

(2) Obdarovaný nemá povinnost podle odstavce 1, je-li sám v obdobné nouzi jako dárcem.

§ 1913

Bylo-li obdarováno více osob, je ta, která byla obdarována dříve, povinna plnit jen v tom rozsahu, v jakém k výživě nestačí příspěvek později obdarovaného.

§ 1914

Právo odvolat dar nepřechází na dárcovy dědice. Leč neuplatní-li dárcem své právo, má ten, komu je dárcem podle zákona povinen výživou, právo požadovat za stejných podmínek, aby mu obdarovaný doplnil to, čeho mu dárcem nemůže poskytnout.

§ 1915

Právo odvolat dar nemá dárcem, který si stav nouze přivodil úmyslně nebo z hrubé nedbalosti.

Odvolání daru pro nevděk

§ 1916

(1) Ublížil-li obdarovaný dárci úmyslně nebo z hrubé nedbalosti tak, že zjevně porušil dobré mravy, může dárce, neprominul-li to obdarovanému, od darovací smlouvy pro jeho nevděk odstoupit. Byl-li dar již odevzdán, má dárce právo požadovat vydání celého daru, a není-li to možné, zaplacení jeho obvyklé ceny.

(2) Odůvodňují-li to okolnosti, považuje se za nevděk vůči dárci také zjevné porušení dobrých mravů vůči osobě obdarovanému blízké.

§ 1917

Nevděk činí obdarovaného co do jeho osoby nepoctivým držitelem.

§ 1918

Právo odvolat dar přechází na dárcova dědice, zabránil-li obdarovaný dárci v odvolání daru nebo zabránila-li v tom dárci vyšší moc.

§ 1919

(1) Dárce může dar pro nevděk odvolat do jednoho roku ode dne, co obdarovaný dárci ublížil, ale dozví-li se o tom dárce později, do jednoho roku ode dne, kdy získal vědomost o důvodu pro odvolání daru. Dědic dárce může dar odvolat nejpozději do jednoho roku od smrti dárce.

(2) Je-li dar odvolán později a namítne-li obdarovaný opožděné odvolání daru, soud k odvolání nepřihlédne.

Společná ustanovení

§ 1920

Vzdá-li se dárce při darování mezi živými předem práva odvolat dar pro nouzi nebo nevděk, nepřihlíží se k tomu.

§ 1921

Pojí-li se s darem povinnost zavazující obdarovaného podle darovací smlouvy, ruší se odvoláním daru pro budoucnost.

§ 1922

Nemá-li již obdarovaný dar ani jeho plnou hodnotu, zavazuje ho odvolání daru k vydání toho, co mu z obohacení ještě zbývá. To neplatí, zbavil-li se daru, aby vydání zmařil, anebo odvolal-li dar pro nevděk samotný dárce.

Důvodová zpráva zákonodárce k jednotlivým paragrafům k darování:

„K § 1899:

Osnova odlišuje darování a ostatní liberality, které jsou bez právních následků. Podstata darování je v tom, že dárce převede věc obdarovanému bezplatně do vlastnictví nebo slíbí tak učinit, a obdarovaný dar nebo slib daru přijme. Pojmovým znakem darovací smlouvy jsou takové projevy vůle dárce a obdarovaného, z nichž je smluvníkům zřejmé, že na sebe berou právní závazek, a konsens těchto projevů. Naproti tomu u jiných liberalit není vůle stran smluvně se vázat. Proto také na ně nelze vztáhnout ustanovení o darování.

K § 1900:

Nevznikne-li darovací smlouva, není ten, kdo darovací slib učinil, právně zavázán darovat. Přece jen však je i v takovém případě zapotřebí chránit příjemce slibu důvěřujícího projevené vůli slibujícího, a pro případ, že ten slibu nedostojí, přiznat příjemci slibu právo náhradu nákladů v očekávání daru účelně vynaložených.

K § 1901:

Spadá-li obligační a soluční jednání v jedno, netřeba obtěžovat soukromý styk formalitami. Výjimka se stanoví pro darování věci zapsané do veřejného rejstříku (nejde jen o věci nemovité, ale i o ochranné známky, obchodní podíly apod.). Rovněž se přejímá tradiční pravidlo, podle něhož je písemná forma smlouvy předepsána, má-li být dar odevzdán až po uzavření smlouvy.

Darováním projevuje dárce štědrost vůči obdarovanému, projevuje ji dobrovolně a obdarovaný není vůči dárce smlouvou vázán k protiplnění. Proto se navrhuje po vzoru RBGB (§ 522), aby zákon vyloučil povinnost dárce platit při prodlení úrok z prodlení. Obdarovaný

tak bude oprávněn požadovat jen samotný dar. Tento přístup lépe odpovídá povaze darovací smlouvy jako smlouvy bezúplatné.

K § 1902:

Prvý odstavec se vztahuje k darování majetkových souborů (včetně všeho majetku, který dárce má, nebo získá). Má-li být majetek jako předmět daru určitý, musí být nějak fixován. Proto se rozeznává majetek přítomný a budoucí. Přítomný majetek je rozsahem vymezen k účinnosti smlouvy. Budoucí majetek jsou hodnoty, které dárce získá později; ohledně nich je dispozice omezena nejvýše polovinou budoucího majetku. Druhý odstavec se týká darování jednotlivé věci (či více věcí určených druhem a množstvím), pokud ji dárce nemá. V takovém případě se dárce musí ve smlouvě zavázat, že ji opatří.

K § 1903:

Specifická povaha darování vyžaduje, aby byla výslovně upravena clausula rebus sic stantibus. Na dárce nelze spravedlivě požadovat, aby obohatil obdarovaného, změnil-li se následně na jeho straně podstatně poměry do té míry, že by darování vážně ohrozilo jeho výživu nebo plnění dárcevy vyživovací povinnosti. Význam má toto ustanovení nastane-li po uzavření smlouvy nepředvídatelná událost (dárce náhle onemocní nebo se zraní a jeho zdravotní stav vyžaduje nákladnou léčbu, dárce se může zavázat k darování podpory, ale po čase uzavře manželství a narodí se mu děti atd.). Proto se navrhuje dárce umožnit, aby při podstatné změně okolností zásadně měnící životní podmínky jeho nebo jeho rodiny mohl od darovací smlouvy odstoupit a z povinnosti dát dar se vyvázat. Vzorem je právní úprava německá (§ 519 BGB). Navržené ustanovení dopadá na situace, kdy podle smlouvy ještě nebylo plněno, popř. kdy má být plněno postupně a nebylo ještě dáno celé plnění. Byl-li však celý dar již dán, nelze tohoto ustanovení již využít. Tehdy by dárce případně mohl odvolat dar pro nouzi, pro takový postup se však navrhuje stanovit přísnější podmínky.

K § 1904:

Úprava se týká renumeratního (odměnného) darování. Význam má pro odlišení plnění při úplatných a bezúplatných smlouvách, resp. při synallagmatických a asynallagmatických závazcích. (Např. plnění za záchranu života poskytnuté nikoli jako odměna za výkon, ale dar, jímž dárce projevuje vděčnost.)

K § 1905:

Jedná se o negotium mixtum cum donatione. Navržené ustanovení náleží ke standardním

úpravám.

K § 1906:

Návrh ustanovení je potřebné pro odlišení, kdy smlouva o daru podpory zavazuje jen smluvníky a kdy i jejich dědice. Ustanovení nezmiňuje zvláštní pravidlo ohledně jiných případů právního nástupnictví (zejména při přeměnách právnických osob), tehdy se tudíž uplatní obecná pravidla.

K § 1907:

Jedná se o tradiční úpravu, která byla z našeho zákonodárství vypuštěna v r. 1950 ve snaze vyloučit majetkové dispozice člověka pro případ smrti a posílit dědění ze zákona. Osnova vychází ze zásady, že smluvní vázanost mortis causa není zásadně přípustná. Výjimky z této zásady představují dědické smlouvy a darování pro případ smrti. Dar vázaný na podmínku, že obdarovaný dárce přežije, má být pravidelně posuzován jako odkaz (pak případ podléhá úpravě pořízení pro případ smrti); o dar půjde jen za podmínky v navrženém ustanovení. Věcný rozdíl je zejména v tom, že odkaz je odvolatelný, zatímco při darování pro případ smrti dar odvolat nelze. Rovněž co do formalit jsou pro oba případy předepsány různé náležitosti.

K § 1908:

Darovací smlouvu mohou provázet různá vedlejší ustanovení. Dar může být poskytnut za určitým účelem, ve smlouvě výslovně ujednaným, může být darováno pod podmínkou, s určitými časovými omezeními a podobně. Tyto modalities darování lze řešit podle obecných ustanovení. Pokud se ale obdarovaný zaváže ve smlouvě splnit dárceův příkaz (např. že dále obdaruje osobu třetí), pak se navrhuje stanovit, že dárce není oprávněn domáhat se splnění příkazu, dokud sám nesplnil. Povinnost obdarovaného z příkazu je jako každá jiná povinnost ze závazku povinností majetkovou; nebude-li tedy jinak ujednáno, budou se moci jejího splnění domáhat i dárceovi dědicové. V určitých případech to však plně nezajistí splnění příkazu – např. nebude-li to dědicům dárce ku prospěchu, anebo bude-li obdarovaný sám dědicem. Tehdy se navrhuje, je-li splnění příkazu ve veřejném zájmu, aby se toho mohl domáhat také příslušný orgán veřejné moci, popř. právnická osoba oprávněná takový zájem chránit.

K § 1909:

Ustanovení přejímá zásadu § 629 platného občanského zákoníku a rozšiřuje ji o případ, kdy

dárce dal obdarovanému vědomě věc cizí. Tehdy může náhrada škody reprezentovat např. náklady sporu o vydání věci. Daruje-li dárce cizí věc nevědomky, posoudí se případ podle ustanovení o omylu a podle obecné úpravy náhrady škody.

K § 1910:

Návrh je projevem zásady šetřící nesvéprávnou osobu při úkonech spojených s běžnými záležitostmi každodenního života, projevující se v osnově i na jiných místech.

K § 1911:

Při darovací smlouvě se klade důraz na dobrovolnost darování. Proto se po vzoru některých moderních zákoníků berou v úvahu situace, ve kterých je rozhodovací volnost dárce ovlivnitelná závislostí na prostředí apod. (vzorem je čl. 1817 CCQ). Neplatnost je relativní, může se jí dovolat jen dárce.

K § 1912 až 1922:

Dar je zásadně neodvolatelný. Tuto zásadu návrh výslovně neuvádí, neboť plyne z obecnější zásady závaznosti smluv. Navrhuje se však upravit výjimečné případy možnosti dar odvolat. Tradiční právní úpravy znají odvolání daru pro nouzi, pro nevděk, pro zkrácení nepominutelných dědiců, pro pozdější narození dítěte a z některých dalších důvodů. Osnova navrhuje upravit odvolání daru jen pro nouzi dárce a pro nevděk obdarovaného. Právo odvolat dar pro nouzi bylo z našeho práva vypuštěno při přijetí občanského zákoníku z r. 1950 z ideologických důvodů. Navrhuje se umožnit dárce, aby dar odvolal poté, co jej dal, upadl-li následně nezaviněně do takové nouze, že nemá na vlastní nutnou výživu nebo na nutnou výživu osob, k nimž má zákonnou vyživovací povinnost. Toto právo je osobním oprávněním dárce, trvá po dobu jeho života a jeho smrtí zaniká. Leč uplatní-li je, mohou je za stanovených podmínek uplatnit i ti, k nimž je dárce k vyživovací povinnosti zavázán.

Druhý důvod pro odvolání daru se pojí s hrubým nevděkem obdarovaného vůči dárce. Návrh nepřijímá konstrukci § 630 platného zákoníku, neboť toto ustanovení provází od počátku výkladové nejasnosti odrážející se v rozporných stanoviscích literatury a v tápání praxe. Nejen se zřetelem k těmto obtížím se návrh přiklání k tradičnímu pojetí, podle něhož je důvodem pro odvolání daru nevděk obdarovaného projevující se hrubým porušením dobrých mravů ze zlého úmyslu. Nevděk musí být projevem proti dárce obdarovaný je vděkem za dar vázán jen k dárce, nikoliv k dalším osobám. Dopustí-li se obdarovaný porušení dobrých

mravů vůči osobě dárci blízké, může dárci vzniknout právo odvolat dar, jen odůvodňují-li okolnosti, že tím bylo ublíženo i dárci. Za této situace může dárce od smlouvy odstoupit a požadovat vrácení celého daru. Lhůta pro odvolání daru je zkrácena z dosavadních tří let na dobu jednoho roku. Návrh rovněž řeší, za jakých podmínek mohou dar odvolat i dědici dárce, a odstraňuje tak nespravedlnost, k níž se uchýlil výklad platné právní úpravy, dle něhož dokonce ani zavraždění dárce obdarovaným nezakládá dárcovým dědicům oprávnění dar odvolat.

Navrhuje se také jasně vyřešit, co má obdarovaný vydat, byl-li dar odvolán, neboť zejména situace, kdy byl darovaný objekt dále zcizen nebo darovaná hodnota transformována v jinou, působí v praxi nejasnosti. Vychází se z obecné konstrukce, že při odvolání daru má obdarovaný vydat, co z daru ještě má, ať již jde o darovaný objekt, anebo obohacení, které z daru získal a dosud má, např. při transformaci daru. Základem tohoto pojetí je fakt, že obdarovaný se nabytím daru stává jeho plným a neomezeným vlastníkem, který s darovaným předmětem může nakládat podle své vlastní vůle. Ví-li však obdarovaný, nebo musí-li z okolností předpokládat, že dar bude odvolán, a zbaví-li se daru, aby zmařil jeho vydání, vznikne mu odvoláním daru povinnost vydat (popř. nahradit v penězích) to, čeho se obmyslně zbavil.

Z uvedených zásad se navrhuji dvě výjimky.

Prvá směřuje ku prospěchu obdarovaného. Vyplývá z ustanovení o odvolání daru pro nouzi. I tu je rozsah povinnosti obdarovaného sice limitován nanejvýš tím, co on z daru ještě má, zároveň se však má uplatnit pravidlo, že povinnost nemusí zasáhnout celý prospěch obdarovaného z daru, protože je zároveň omezena rozsahem potřeby nutné výživy oprávněných osob. Nedosahuje-li tudíž tato potřeba výše, v jaké má obdarovaný ještě obohacení z daru, bude obdarovaný povinen krýt nanejvýš jen to, co je k nutné výživě potřebné. Přesáhne-li naopak potřeba nutné výživy výši obohacení z daru, bude obdarovaný povinen plnit jen v rozsahu svého obohacení.

Druhá výjimka favorizuje dárce. Byl-li odvolán dar pro nevděk, navrhuje se výslovně stanovit, že tehdy má dárce právo odstoupit od darovací smlouvy a požadovat vrácení celého daru. Toto právo je konstruováno jako osobní právo dárce, neboť jen vůči němu je obdarovaný vázán vděkem. Na dárcovy dědice tedy nepřechází; ti se případně mohou domáhat navrácení daru jen v rozsahu trvajícího obohacení obdarovaného.“

ZÁVĚR

Vzhledem k tomu, že jsem svoji práci vypracoval na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, rád bych v poslední části opustil právní formalismus a závěr věnoval vlastnímu zamyšlení k darování.

Po celý náš život dostáváme pro radost různé dary a dárky. Vše již začíná v dětství, kdy jsme se těšili na výročí, jako jsou narozeniny, jmeniny a hlavně to úplně nejdárkovatější výročí - vánoční svátky. Dlouho jsme však na obdarování od nadpřirozené bytosti nevěřili a živě si vzpomínám, jak jsme se s bratrem neustále ptali svých rodičů, co nám koupili jako vánoční dárek a mnohdy jsme i hledali místo, kde jej rodiče mohli uložit do doby, než bude předán na Štědrý den. S přibývajícím věkem jsme se učili nejenom dárky přijímat, ale také je připravovat, vybírat a hlavně předávat. I to je pro člověka velmi emotivní, zejména když cítí, že předáním toho správného daru udělal svému bližnímu radost. Častá předvánoční věta, jako „musím něco koupit pod stromeček k vánocům“, vůbec nepředstavuje v naší mysli nějakou tíhu, nebo právní povinnost učinit tak pod pohrůžkou něčeho, ale představuje pouze svoje morální cítění k druhým a potřebu udělat radost svým nejbližším. Na počátku těchto obdarování v dobách školních a rané dospělosti se spíše jednalo o dodržování a udržení určité tradice, kdy nějaké výročí svým významem přímo předpokládalo předání jistého dárku. Postupem dlouhé doby se však v dospělosti obdarování druhého mění v něco víc, než je pouhopouhé dodržení tradic. Moderní, a dle mého názoru zároveň i často asociální doba, nás přímo podbízí k darování věcí z naprosto vypočítavých důvodů. Předávají se dary, abychom někoho získali pro sebe, abychom ukázali svoje postavení, moc a ekonomickou situaci. Nemusíme chodit daleko, stačí se jen poohlédnout za významnými nebo majetnými osobnostmi a jejich mladými manželkami, které jsou obdarovávány do takové výše, že už jim vlastně ani nevádí, že jejich partner je o půl století starší. Ano, charisma starších lidí je i pro mě úžasné, jenže často se ním dá i ledacos vysvětlit... Nežřídko se také stává, že darem chceme získat přízeň druhého tak, aby nějak jednal. V politice se tomu říká lobbying, ale pro obyčejné lidi je toto slovo v lidovém překladu obyčejný úplatek. Policie, státní zastupitelství a soudy se pak běžně chovají odlišně, politikovi to nějak zase projde, někdo to stíhání zastaví a za stejnou podstatu jednání je státní nebo obecní úředník, který dostal lampičku na svůj pracovní stůl v bytě, exemplárně odsouzen. Na druhou stranu jindy dostáváme dar za zásluhu, za něco, co jsme dobrého vykonali a někdy zase dar sami raději koupíme, i když se nám do toho vlastně nechce, jen abychom neurazili. Co k tomu dodat? Snad jen... nebuďme

tak skeptičtí. Otázkou ale je, co je vlastně dar v dnešní společnosti ? Kde se schovalo to krásné z dětství ? A někdy i z dospělosti ? Je tedy vůbec možné rozlišovat dar a dar ? Bohužel asi ano. Můj názor je ten, že dar je něčím, čím chceme udělat radost někomu jinému, udělat jej šťastným třeba jen na krátkou chvíli. Stačí se podívat do očí druhého a člověk díky smyslům pozná, zda to štěstí druhého se opravdu podařilo. Je i jedno, jestli dar stojí pár korun nebo statisíce. Dar můžeme dát komukoliv a kdykoliv. Vůbec nemusí být důsledkem nebo předpokladem něčeho, všechno záleží na dané chvíli, době a místě. Dar vlastně nemusí být ani věc, postačí jen úsměv, dotek, polibek, nebo něco většího, jako je narození dítěte, nebo vyléčení z nemoci. Vlastně přitom nic nedáme, ale obdarujeme druhého mnohdy víc, než by se dalo koupit za majetek těch nejbohatších. Čím víc člověk myslí na druhé, tím víc je dělá šťastnými a tím i víc obohacuje sám sebe. Je možné, že tuto větu už někdo vážně pronesl, ale jen život, který žijeme pro druhé, stojí za to.

Na úplný závěr bych se rád ještě vrátil k dávné minulosti. Tehdy nebylo třeba důkladných zákonů, vyhlášek a jiných předpisů k tomu, aby se lidé k sobě chovali s úctou. Stačila tradice, zažitá chování a úcta ke starším. Goethe jednou řekl: „lidstvo jde stále vpřed, ale člověk zůstává pořád stejný“. Moderní dobu však nelze obejít a nezbývá, než se podrobit přesným normám chování, které nám zosnovali naši zvolení zástupci. Laik si asi pomyslí a položí řečnickou otázku: co lze vůbec dát do předpisů o darování ? Je to přece jednoduché a jednoznačné ! N e n í , v ě ř t e m i , n e n í . . .

POUŽITÁ LITERATURA

BAREŠOVÁ, E., BAUDYŠ, P. *Vzor listin o nemovitostech*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. 364 s.

BAREŠOVÁ, E., BAUDYŠ, P. *Zákon o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem- komentář*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. 736 s.

ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník- velký akademický komentář*. Praha: Linde Praha a.s., 2008. 2640 s.

JEHLIČKA, O. a kol. *Občanský zákoník- komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002. 1173 s.

KADLECOVÁ, M. a kol. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2007. 280 s.

KNAPP, V. a kol. *Občanské právo hmotné*. svazek I. Praha: Codex, 1995. 352 s.

KNAPP, V. a kol. *Občanské právo hmotné*. svazek II. Praha: Codex, 1995. 462 s.

KNAPPOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné 2*. díl 3. Praha: ASPI a.s., 2005. 612 s.

PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Obchodní právo*. díl 1. Praha: Codex Bohemia s.r.o., 1998. 571 s.

PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Obchodní právo*. díl 2. Praha: Codex Bohemia s.r.o., 1998. 425 s.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v platném znění.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění.

Zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), v platném znění.

Zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, v platném znění.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, v platném znění.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon.

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, v platném znění.

Zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, v platném znění.

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), v platném znění .

Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně

některých zákonů (transplantační zákon), v platném znění.

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), v platném znění.

Zákon č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony, v platném znění.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., v platném znění.

Vyhláška Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního č. 26/2007 Sb., kterou se provádí zákon č. 265/1995 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů (katastrální vyhláška).

Judikatura Ústavního soudu České republiky.

Judikatura Nejvyššího soudu České republiky.

Judikatura Vrchních soudů České republiky.

Sněmovní tisk č. 835/0 Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.